

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

**ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ: ПЕРЕПОНИ НА ШЛЯХУ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 623 групи
Волошина Ольга Борисівна

Керівник:

доктор історичних наук, професор,
Макар Ю. І.

Рецензент: _____

До захисту допущено:

на засіданні кафедри

протокол № ____ від _____ 2022 р.

Зав. кафедрою _____ д. політ. н. Макар В. Ю.

Чернівці – 2022

Анотація

В роботі визначено перешкоди на шляху інтеграції України до Європейського Союзу і Північноатлантичного альянсу, охарактеризовано причини, прагнення та переваги для України на шляху до вступу в ЄС та НАТО, визначено етапи співробітництва Україна-ЄС і Україна-НАТО, проаналізовано міжнародну підтримку України після повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації.

Ключові слова: Європейський Союз, Північноатлантичний альянс, євроінтеграція, євроатлантична інтеграція, співробітництво, міжнародні відносини, інтеграція, міжнародна підтримка.

Annotation

The work identifies obstacles on the path of Ukraine's integration into the European Union and the North Atlantic Alliance, characterizes the reasons, aspirations and advantages for Ukraine on the way to joining the EU and NATO, defines the stages of Ukraine-EU and Ukraine-NATO cooperation, analyzes international support for Ukraine after the full-scale invasion troops of the Russian Federation.

Key words: European Union, North Atlantic Alliance, European integration, Euro-Atlantic integration, cooperation, international relations, integration, international support.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Волошина О.Б.

ЗМІСТ:

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	9
1.1 Загальнотеоретичні підходи до розуміння європейської та євроатлантичної інтеграції України.....	9
1.2 Джерельна база та стан розробки проблеми.....	15
РОЗДІЛ 2 ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС.....	19
2.1 Причини, прагнення та переваги для України на шляху до євроінтеграції.....	19
2.2 Етапи співробітництва України з ЄС.....	31
2.3 Перешкоди на шляху інтеграції України до ЄС.....	43
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В НАТО.....	49
3.1 Прагнення і перспективи співробітництва України та НАТО.....	49
3.2 Умови до євроатлантичної інтеграції України.....	54
3.3 Збройна агресія РФ проти України та виклики країнам НАТО.....	58
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
SUMMARY.....	80

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АР Крим – Автономна Республіка Крим
ВВП – Внутрішній валовий продукт
ДЄС – Договору про Європейський Союз
ДНР – Донецька народна республіка
Європол – Європейське поліцейське управління
ЄОА – Європейське оборонне агенство
ЄПБО – Європейська політика безпеки та оборони
ЄПС – Європейська політика сусідства
ЄС – Європейський Союз
ЄФРР – Європейський фонд регіонального розвитку
СЗПБ – Спільна зовнішня та безпекова політика
ЗМІ – Засоби масової інформації
ЗСУ – Збройні сили України
ЛНР – Луганська народна республіка
НАТО – Північноатлантичний альянс
ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН – Організація об'єднаних націй
ОП – Офіс Президента
ПАРЕ – Парламентська асамблея Ради Європи
ПДА – Порядок денний асоціації Україна – ЄС
ПДЧ – План дій щодо членства в НАТО
ПЗРК – Переносний зенітно-ракетний комплекс
ППО – Протиповітряна оборона
РЄ – Рада Європи
РНБО – Рада національної безпеки і оборони
РФ – Російська Федерація

СНД – Співдружність Незалежних Держав

СП – Східне партнерство

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

США – Сполучені Штати Америки

УПС – Угода про партнерство та співробітництво

ФРН – Федеративна республіка Німеччина

ЦСЄ – Центральна і Східна Європа

TACIS – Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States -

Технічна допомога для СНД

ВСТУП

Актуальність дослідження. Питання європейської та євроатлантичної інтеграції України є головним зовнішньополітичним пріоритетом держави, який закріплений в Конституції України. Співпраця з ЄС та НАТО відкриває нові можливості для розвитку та укріпленню позицій України у системі міжнародних відносин, сприяє побудові демократичної та економічно розвинутої держави в Європі. Європейська та євроатлантична інтеграція є одними з засобів для захисту національних інтересів нашої держави та територіальної безпеки.

Водночас, рух в ЄС та НАТО не є однозначним і швидким процесом, адже існує багато чинників, які перешкоджають і гальмують інтеграційний курс. Євроінтеграції нашої держави заважають як внутрішні проблеми, так і зовнішні чинники. Ситуація загострилась після повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року та окупації частини державних територій. Однак, це не завадило Україні 23 червня 2022 року отримати статус кандидата на вступ в ЄС і всебічну підтримку членів Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу.

ЄС, НАТО та міжнародні організації постійно демонструють готовність надати фінансову допомогу, рішуче засуджують агресію та посягання на територіальну цілісність України. Вони вимагають негайного припинення воєнних дій з боку РФ, виведення техніки та збройних сил, поваги до суверенітету України. ЄС дотримується цього курсу починаючи з 2014 року, коли війська РФ анексували АР Крим та підтримували сепаратистські формування на Сході України. Крім того, країни ЄС та Альянсу активно постачають зброю та фінансують її закупівлю для країни, яка не є членом цих організацій.

Європейська інтеграція базується на тривалій історії ідеологічного розвитку та потреби об'єднання країн Європи задля спільної безпеки та співпраці. Після набуття незалежності в 1991 році, Україна стала на шлях співпраці з ЄС, хоч цей процес не був рівномірний. Процес створення саме взаємовигідних партнерських відносин між Україною і ЄС почався набагато пізніше і триває досі.

Об'єкт дослідження – європейська та євроатлантична політика України.

Предмет дослідження – перспективи та перешкоди на шляху європейської і євроатлантичної інтеграції України.

Метою дослідження є комплексне вивчення інтеграційних перспектив для України і перешкод для їх досягнення через внутрішні та зовнішні чинники.

Відповідно до мети дослідження в роботі було сформульовано наступні **завдання**:

- на основі досліджень науковців сформувати теоретико-методологічні підходи для аналізу прагнень і перешкод, що гальмують рух України до ЄС і НАТО;

- охарактеризувати причини, прагнення та переваги для України на шляху до вступу в ЄС та НАТО;

- визначити перспективи співробітництва, кроки, зроблені Україною на шляху до європейської інтеграції, проаналізувати поточну ситуацію та активну підтримку ЄС і НАТО на цьому шляху;

- проаналізувати перешкоди на шляху інтеграції України до Європейського Союзу;

- проаналізувати перешкоди, які гальмують процес набуття членства в НАТО і окреслити обов'язкові умови для вступу України в Альянс, які опираються на економічний і безпековий виміри.

Джерельна база. Дану тему досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед них: Артёмов І. В., Бараш Ю. Н., Беренда С. В., Білоусов М. М.,

Брежнєва Т. В., Волощук І. А., Войтович Р. В., Горбулін В. П., Добжанська О. О., Деменко О. Ф., Стойко О. М., Ковальова О. О., Копійка В. В., Корнієнко В. О., Кудряченко О. І., Круглашов А. М., Макар Ю. І., Манжола В. А., Матюшенко І. Ю., Мелещенко Т. В., Мерніков Г. І., Моцюк В. І., Резніков В. В., Чекаленко Л. Д., Шинкаренко Т. І., Шморгун О.О., Їжак О. І., Явір В. А., Федоришина О. О., Nienke de Deugd та інші.

У роботі поєднуються різні **методи дослідження**, а саме: логічний – використовується для загальних висновків, метод аналізу та синтезу, для послідовного викладення основних проблем, зазначених в даній роботі, історичний метод, для розуміння як внутрішніх, так і зовнішніх проблем інтеграції в ЄС та НАТО, пізнавальний метод та інші.

Також у даній роботі визначено перспективи Європейської та Євроатлантичної інтеграції України, щодо повноцінного вступу до ЄС та НАТО з урахуванням прискореного шляху, через військову агресію РФ.

Структура роботи складається зі списку умовних позначень, змісту, вступу, трьох розділів, дев'яти підпунктів, висновків, короткого викладу основного тексту англійською мовою та списку використаних джерел. Загальний обсяг – 84 сторінки, використано 83 джерел досліджень.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

1.1 Загальнотеоретичні підходи до розуміння європейської та євроатлантичної інтеграції України

Протягом століть країнам Західної Європи був притаманний поділ держав та націй, запекла боротьба та багаточисельні збройні конфліктами і війни. Однак, за останні п'ятдесят років ситуація на міжнародній арені докорінно змінилась, і об'єднання європейських країн в один союз став прикладом тісного міжнародного співробітництва.

Створення і розвиток Європейського Союзу, як організації, створює безліч суперечностей та теорій, щодо питання подальшої інтеграції європейських країн і розвитку співпраці між ними в його межах. Дані теорії не тільки дають відповідь на питання, яку форму та мету набуде ЄС в майбутньому, а також визначають значення країн-членів та наднаціональних інституцій у процесі інтеграції. На даний момент, Європейський Союз є найуспішнішим в історії прикладом абсолютно добровільного об'єднання країн у впливову економічну і політичну систему, тому прагнення України стати його членом є повністю раціональним і стратегічним.

Поняття «інтеграція» у 20-х рр. ХХ ст. було запропоновано Х. Кельзенем і Д. Шиндлером, та після Другої світової війни почало використовуватись насамперед для визначення форм співробітництва в галузях економіки та міждержавних відносин [3].

Головними причинами, що спонукали до Європейської інтеграції були дві Світові війни, які в ХХ столітті завдали величезної шкоди людству, особливо на європейському континенті. Саме після закінчення Другої світової війни, прагнення миру заклало початок формування ідей про інтеграцію Європи і

створення єдиної європейської спільноти [24]. Процес створення Європейського Союзу як інтегрованої міждержавної організації є поступовим, кропітким і суперечливим процесом, який в залежності від нових викликів, як соціального, так і економічного характеру, ставив перед учасниками нові завдання [23].

В умовах сучасності, жодна з держав не може існувати відокремлено від інших країн. Це пов'язано з тим, що процес глобалізації безперервно посилює взаємозалежність держав одна від одної, у сфері як зовнішньої, так і внутрішньої політики, розмиваючи між ними кордони і створює єдину форму взаємодії. На сьогоднішній день процес глобалізації це об'єктивна реальність, тому входження до її структур націй і держав в цілому, є цілком закономірним [1, с. 7].

Науково-теоретичні дослідження спрямовані на пояснення процесу інтеграції та визначення загальних тенденцій. У багатьох джерелах засвідчується, що ідеї об'єднання Європи в один союз, існували і в минулому. Прикладами можуть слугувати ідеї французького абата Сен-П'єра (XVIII ст.), італійського політичного діяча Альчіде де Гаспері, філософія Іммануїла Канта та Жан Жака Руссо. Вже у 1814 році французький філософ А. Сен-Сімон, у спільно написаній книзі з О. Тьєррі, передбачав заснування єдиного Європейського співтовариства після закінчення кривавого періоду воєн та революцій.

У 1849 році Віктор Гюго, згідно зі своєю ідеєю, закликав до об'єднання європейського континенту, яке мало б стати рушійною силою для створення «Сполучених Штатів Європи» у XX столітті. Також у різний час подібну ідею про об'єднання європейських країн висловлювали відомі політики та громадські діячі: Вінстон Черчилль, Мартін Шульц, Валері Жискар д'Естен, Вільгельм II.

Вінстон Черчилль висунув ідею створення об'єднаної Європи в своїй промові 1946 року в Цюриху. Він закликав до створення коаліції країн Європи, встановленні партнерства між Францією та Німеччиною, разом з тим,

Сполучене Королівство, на його думку, повинно було виступати в ролі спостерігача і не брати в ньому участь безпосередньо [42]. За майже п'ять десятиліть реалізації ідеї об'єднаної Європи, над цим працювало багато європейських політиків та держав – членів.

У політичній теорії немає єдиного погляду на концепцію європейської інтеграції. Дослідженню євроінтеграційних процесів присвячено низку теоретичних узагальнень, які вивчають процес розвитку інтеграції незалежних європейських держав в одне об'єднання - Європейську спільноту, яка була попередником сучасного Європейського Союзу. Дослідження причин і проблем інтеграції базувалось на розробках представників різних шкіл, які формують науково-теоретичне підґрунтя:

- функціоналізму (Д. Мітрані);
- неофункціоналізму (Є. Хаас, Л. Ліндберг, Р. Кеохейн, А. Маршаль);
- федералізму, неофедералізму (А. Етціоні, Дж. Піндер, К. Фрідріх, П.Тейлор, А.Спінеллі) та інші.

До прикладу, представник школи функціоналізму Д. Мітрані, в своїх багатьох статтях, що висвітлюють концепції інтеграційних процесів, розкриває суть інноваційних підходів для створення нового типу міждержавних об'єднань, згідно з якими держави мають вести незалежну політику та не втрачати ідентичності в цих асоціаціях. Д. Мітрані основну увагу приділяв функціям, яка повинне виконувати міжнародне співтовариство. Представники теорії функціоналізму займалися переважно політичними дослідженнями, а згодом почали досліджувати зв'язок між функціоналізмом і євроінтеграційним процесом [31].

Ідея функціоналістів полягає в тому, що інтеграція включає декілька компонентів, а саме тісну співпрацю між країнами і політичними організаціями, та передачу державами-членами частини своїх суверенних повноважень спільним наднаціональним структурам.

Згідно з теорією федералізму, розгляд інтеграційного процесу відбувається за аналогією до федеративного устрою держави. Дана теорія

ґрунтується на принципі того, що саме федеративна модель є центральним і головним чинником успішного процесу інтеграції, згідно з яким державні органи управління підпорядковуються єдиній спільній наднаціональній структурі. Федералісти аргументують свої твердження історико-культурною єдністю європейських країн і народів, та вказують на потребу підтримки миру і демократії на континенті, та вирішення проблемних питань, які мають бути в межах компетентності наднаціональних інституцій. Ж. Делор стверджує, що федералістський підхід не має на меті уніфікації, а навпаки, гарантує країнам право дотримуватися своїх звичаїв і традицій. Даний підхід може розглядатись і в контексті співпраці України з ЄС та НАТО.

Теорія федералізму виділяє дві основні умови для проведення інтеграції: свідоме бажання і рішення країн до об'єднання та створення незалежних наднаціональних органів, на які покладено прийняття важливих рішень.

Однак, прихильники федералізму і функціоналізму не змогли до кінця пояснити унікальність європейського об'єднання, залишаючи багато питань без відповіді, що стало в 60-70-х рр. ХХ ст. початком виникнення нової школи неофункціоналізму. Представники даної школи Е. Хаас та Л. Ліндберг стверджували, що інтеграція пов'язана із суспільними процесами і є результатом політичної взаємодії, що зумовлена процесами глобалізації. Неофункціоналіст А. Маршаль був розробником принципу континентальної інтеграції, згідно з якою розвиток єдності та солідарності є рушійною силою євроінтеграції.

Р. Кеохейн та Дж. Най у спільно написаній праці «Після гегемонії», яка була опублікована в 1984 році, сформулював і визначив теоретичні засади «школи неолібералізму», представники якої займались вивченням проблем міжнародного миру. Згідно з ідеями Р. Кеохейна, основу міжнародних політичних відносин має становити співпраця держав через міжнародні структури [23].

На відміну від неофункціоналістів, прихильники теорії міждержавного підходу С. Хоффман та Е. Моравчик стверджували, що в процесі інтеграції

провідну роль відіграє саме держава, посилаючись на розуміння спільних національних інтересів країн [1].

Концепція інтеграції включає в себе цілісність економічних, політичних та соціальних процесів, які застосовувалися для міжнародного співробітництва. Ряд зарубіжних джерел, які досліджували причини і проблеми євроінтеграції, вважають, що саме Адольф Гітлер був каталізатором об'єднання. Численні руйнування, зроблені під проводом Гітлера, були рушійною силою для переконання європейців у тому, що новий політичний союз у Європі може стати єдиним і логічним шляхом уникнути нової кровопролитної війни [23].

Бельгійський політик та співзасновник ЄС і НАТО Поль-Анрі-Спаак стверджував, що після 1945 року велику частину державних діячів нарекли «батьками європейської єдності», проте ніхто з цих діячів не заслуговував цього титулу тою мірою, якою цього заслуговував Сталін [1, с. 24]. Європейський Союз був створений в результаті цілеспрямованої та послідовної співпраці, задля інтеграційного процесу західноєвропейських країн. З початку заснування, ЄС став впливовим політичним та економічним об'єднанням, яке має свою власну систему політичної організації, стандарти і цінності, які пов'язують країни-учасниці.

Теоретичні аспекти розвитку стратегії європейської інтеграції можна поділити на два напрями: політичні та економічні. Варто зазначити, що саме економічний напрям переважає в процесі інтеграції, водночас поєднуючись з політичною складовою. Підтвердженням цього є підписання низки договорів: Єдиний європейський акт (1986 рік), Маастрихтська угода (1992 рік), Амстердамський договір (1997 рік).

Відомою є також теорія «Європи змінних геометрій», яка поділена на декілька концепцій, що висвітлюють інтеграційний процес. Першою концепцією є стратегія «Карткової Європи», запропонована Дж. Мейджором, відповідно до якої, кожна країна самостійно вирішує чи долучатись до реалізації конкретної запропонованої інтеграційної ініціативи. «Європа різних швидкостей», інша модель євроінтеграції, що виникла в 1975 році. В її основі

лежить факт того, що не всі країни-члени союзу рухаються до інтеграції з однаковою швидкістю, що зумовлено внутрішніми проблемами держави чи небажанням швидкого об'єднання. Дана модель обов'язково має відповідати інтересам різних груп держав. Ще однією концепцією європейської інтеграції є «Європа концентричних кіл», автором якої є Едуард Балладюр. Політик запропонував модель поділу країн Європи на групи за рівнем їхньої інтеграції, що зумовлювалось різним рівнем економічного розвитку. Теорія Е. Балладюра базувалась на сприянні інтеграції країн через можливість формування невеликих кіл, до прикладу, створення військового кола, соціального, індустриального, при чому, кількість учасників цих кіл повинна була бути меншою за кількість загальних країн-членів Співтовариства [1].

Французький політичний діяч та керівник з питань післявоєнної відбудови економіки Франції Жан Монне, в 1950 році запропонував концепцію європейського будівництва, яка стала основою для плану Шумана (створення Європейського співтовариства вугілля і сталі). Принципи даної концепції будувались на таких засадах:

- об'єднана Європа повинна бути створена для збереження миру і подолання протиріччя. Ж. Монне вбачав в союзі сприяння покращенню мирних відносин між Заходом і Сходом, та припиненню існування поля битви між США і СРСР на своїх територіях;

- європейське будівництво повинно розпочинатись з економічної інтеграції, що відповідає потребам країн і сприяє розвитку, та водночас не чіпає такі чутливі сфери, як національна безпека і оборона, питання зовнішньої політики;

- важливим кроком до об'єднання є створення єдиної політико-правової бази, системи європейського права та інституцій, яких повинні дотримуватись і виконувати всі держави-учасниці;

- економічна інтеграція повинна мати такі етапи: спільний ринок; економічний союз; політичний союз; митний союз; зону вільної торгівлі та єдиний внутрішній ринок;

- передача державами-учасницями частини своїх суверенних повноважень спільним наднаціональним структурам, які мають законні функції влади [23].

Варто зазначити, що дослідженням етапів співробітництва України з ЄС і НАТО займались також і вітчизняні науковці: В. Копійка, Т. Шинкаренко, О. Ковальова, І. Артьомов, А. Боднар, В. Андрійчук, В. Мовчан та інші. Так, ґрунтовне вивчення даного питання в своїх працях висвітлює В. Копійка, досліджуючи теоретичні моделі процесу інтеграції, в тому числі, і України.

І. Артьомов наводить порівняння теорій інтеграції європейських країн з інтеграційним процесом в Україні, який за останні роки набув значної підтримки серед українських громадян. Дослідники також проводять комплексний аналіз політико-економічних впливів інтеграційного процесу на українське суспільство у зв'язку з посиленням співпраці між ЄС і Україною.

Західноєвропейські дослідники також акцентували увагу на даному питанні, серед них Л. Колаковскі, Дж. Міршаймер, Т. Снайдер, М. Шор, Т. Гартон Еш, Л. Лоутон та ін. Американський історик Тімоті Снайдер випустив ряд книг, що стосуються подій в Україні. Наприклад, в книзі «Історія України» дослідний описує історичні події які відбувались в Україні в контексті історії Європи.

Євроінтеграція України і прагнення вступити в Північноатлантичний альянс є головним зовнішньополітичним пріоритетом країни, тому вивчення причин українського інтеграційного процесу є об'єктом наукового дослідження. На основі цих досліджень формуються теоретичні і методологічні підходи до багатостороннього аналізу прагнень і перешкод, що гальмують рух України в напрямі набуття повноправного членства в ЄС і НАТО. Аналіз інтеграційного процесу також дає змогу прогнозувати подальшу багатовекторну адаптацію України до політико-правових вимог ЄС, яким повинні відповідати всі держави-члени і держави-кандидати.

1.2 Джерельна база та стан розробки проблеми

Дослідженню аспектів співпраці Україна - ЄС та Україна - НАТО присвячено багато наукових праць і публікацій, підписано низку стратегічних договорів, нормативно-правових актів про визначення і офіційне затвердження курсу України до ЄС та НАТО, визначено план інтеграції. Перелік наукових джерел, які присвячені вивченню процесів євроінтеграції України, можна поділити на чотири категорії.

До першої категорії належать офіційні договори укладені в рамках українсько-європейського співробітництва, що становлять правову основу розвитку відносин між Україною, ЄС та НАТО. Першим правовим документом, що почав будувати основу співробітництва між Україною та ЄС стала «Угода про партнерство та співробітництво» (УПС), підписана в Люксембурзі 16 червня 1994 року та повністю ратифікована державами-членами ЄС у 1998 році. Угода охоплювала політичну, торговельно-економічну і гуманітарну сфери.

Також було відписано «Хартію про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору» (1997 р.), пакетом угод «Східного партнерства», «Угода про асоціацію між Україною та ЄС» (2014 р.), «Угода про спільний авіаційний простір» (2021 р.), «Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз» (2007 р.), «Закон про безвізовий режим в'їзду для громадян України з біометричними паспортами в Шенгенську зону» (2017 р.), «Угода про стратегічне і оперативне співробітництво між Україною та Європлом» (2016 р.) [25].

До цієї категорії також можна віднести документи співпраці України з ЄС в енергетичній сфері, правова основа яких базується на «Меморандумі про взаєморозуміння щодо співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері енергетики» (2005 р.). В сфері енергетики важливим документом також є «Європейська енергетична хартія», підписана Україною.

У рамках співпраці України з НАТО в 2021 році було підписано документ про «Співробітництво у воєнно-політичній, військовій та військово-технічній сферах».

До другої групи належать офіційні накази, повідомлення і коментарі державних органів влади, міністерств та їх підрозділів:

- укази Президента України: «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 року, «Питання європейської та євроатлантичної інтеграції» від 20 квітня 2019 року, «Про Стратегію комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року», від 11 серпня 2021 року, «Про Стратегію комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року» від 11 серпня 2021 року та інші;

- постанови Верховної Ради України: «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 року, «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції» від 29 липня 2022 року, «План дій Україна-ЄС»;

- відомості Міністерства Оборони України: «Участь ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки під проводом Альянсу, Силах реагування НАТО та навчаннях» та інші;

- коментарі та повідомлення вищих державних посадових осіб про сфери співпраці з ЄС та НАТО.

До третьої категорії входять наукові дослідження співпраці та розвитку відносин України з ЄС та НАТО. Як зазначалось раніше, дослідженням даної теми займались як українські, так і зарубіжні науковці: Т. Снайдер, М. Шор, І.В. Артьомов, А.О. Боднар, В.В. Резніков, С.В. Беренда, І.А. Волощук, О.О. Федоришина. Дослідженню євроінтеграційних процесів також присвячені наукові роботи С. Г. Федуняка, Ю. І. Макара, О. О. Добржанської та інших. Наприклад, професор Федуняк С.Г. в основу свого дослідження поклав субрегіональні проекти в контексті розвитку Східного партнерства ЄС [64],

Макар Ю.І. і Добржанська О.О. досліджували співпрацю України з ЄС в рамках Східного партнерства [29].

До четвертої групи входять повідомлення в інформаційних агентствах та порталах, публікації в ЗМІ і аналітичних центрах. Дана категорія насамперед стосується публіцистики, разом з тим, інформаційні джерела розкривають перебіг важливих подій, пов'язаних із міждержавними відносинами. В роботі використовуються інформація і аналітика з новинних порталів «Укрінформ», «Європейська правда», «Радіо Свобода», «BBC News Україна», «ZAXID.NET», «DW», «LB.ua», «Слово і діло», а також новини із офіційного веб-сайту Представництва України в Європейському Союзі.

Таким чином, можна зробити висновок, що існують різні концепції розуміння процесу європейської інтеграції. Україна чітко прагне стати частиною ЄС і Північноатлантичного альянсу, розділяючи європейські цінності та верховенство права. Процес інтеграції України аналізується в різноманітних джерелах, дослідницьких роботах, аналітичних центрах. Втім, даний процес набув нового змісту після Революції гідності 2014 року, коли українське суспільство почало робити свідомий вибір на користь Європи.

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

2.1 Причини, прагнення та переваги для України на шляху до євроінтеграції

Вступ до ЄС та НАТО на сьогоднішній день є найбільш оптимальним і раціональним рішенням для України. Інтеграція до ЄС є складним і багатоетапним процесом, разом з тим, це важливий етап в житті держави, коли країна заявляє про себе на міжнародній арені та демонструє не лише свою силу в політичній, економічній та військовій сферах, а також вказує на перспективність країни в цілому. Ключовим фактором у затвердженні напрямку зовнішньої політики були інтереси держави, що ґрунтувались на гарантії територіальної цілісності, суверенітету, національної безпеки.

Відносини між Україною та ЄС розпочались з моменту відновлення державної незалежності. Міністр закордонних справ головуєчих в ЄС Нідерландів визнав незалежність України від імені ЄС, тим самим поклавши початок співпраці. У вересні 1993 року в Україні було відкрито Представництво Європейської Комісії, яке в 2009 році було перейменовано на Представництво ЄС в Україні. Україна була орієнтована на членство в ЄС починаючи з 1994 року, коли урядом була проголошена ключова мета зовнішньої політики - інтеграція і співпраця з європейськими країнами [27].

Абсолютна більшість українського суспільства, вище керівництво держави, уряд та депутати Верховної Ради вбачають в європейській інтеграції нові перспективи для розвитку країни, покращення рівня життя і економічну стабільність [1]. Інтеграційний процес базується на трьох аспектах: політичному (створення цивілізаційного майбутнього для держави), економічному (зміцнення економіки країни для розвитку та благополуччя народу) та правовому (забезпечення непорушності суверенітету).

Можна виокремити наступні причини та прагнення України на шляху інтеграції до ЄС:

- незалежність від впливу Росії;
- можливість отримання доступу до фінансових інструментів ЄС, що є дуже корисною інвестицією в підтримку і створення нових бізнес-центрів, появу нових робочих місць, особливо беручи до уваги факт знищення чи захоплення військами-загарбниками РФ частини населених пунктів в східних областях та пошкодження інфраструктури в нашій країні;
- гармонізація законодавства та сприяння проведенню успішних реформ в Україні;
- боротьба зі злочинністю та викорінення корупції;
- сильна і високорозвинена ринкова економіка (навіть після Другої Світової війни Західна Європа залишалася передовою в промисловому секторі й посідала друге місце у світі за рівнем економічного потенціалу). Сусідні країни, що виробляють обширний асортимент продукції, зацікавлені в розвитку міжнародної співпраці і розширенні ринку збуту товарів, це стосується і сировинної промисловості;
- модернізація та створення нових виробничих технологій, адже вітчизняні підприємства поступаються європейським аналогам;
- впровадження правил та стандартів економічної політики, які діють в ЄС і сприяють прозорості виробничої та комерційної діяльності;
- зміцнення демократичних перетворень політичної системи та внутрішнього законодавства;
- посилення національної безпеки;
- підтримка соціального захисту населення;
- спільний ринок;
- спільне історичне минуле та культура;
- необхідність відновити зруйновану війною економіку, що зробити без допомоги практично неможливо.

В затверженому указі Президента України від 11 червня 1998 року, політичний курс України в галузі європейської інтеграції викладений в «Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу». Починаючи з того

моменту, Україна дотримується цього напрямку на шляху до інтеграції, послідовно здійснює внутрішні реформи і виконує план дій.

Слід зазначити, що ЄС також безперервно продовжує вдосконалювати свої інституції, розвиває дипломатичні відносини з іншими державами, в тому числі і з Україною [48].

Інтеграція до ЄС є поєднанням економічного розвитку, соціального захисту та демократичних свобод, які лежать в основі сильної сучасної країни. Стратегічне зовнішньополітичне прагнення України про вступ в ЄС і НАТО цілком раціональне і закономірне, адже історично склалось, що українці є частиною християнської цивілізації і становлять 3% загальної кількості християн світу. В українському менталітеті поєднуються разом західнохристиянські і східнохристиянські цінності - свобода, раціоналізм та прагматизм. Для українців характерна толерантність та повага до інших народів, політичних та релігійних систем [1].

Важливим також є фактор інтеграції в ЄС країн Балтії та сусідніх з Україною слов'янських країн - Словаччини, Польщі та Чехії, які історично мають культурну схожість з нашою державою.

Основні перспективи вступу України до ЄС наступні [2]:

- в політичному плані, це сприяння стабілізації політичної системи та визнанню України як рівноправного суб'єкта на міжнародній арені;
- економічні перспективи, які передбачають впровадження стандартів ЄС у вітчизняне виробництво, позитивні реформування та підтримку розвитку малого і середнього бізнесу;
- соціальні перспективи, що охоплюють реформи в галузі охорони здоров'я, соціального захисту населення та освіти. Соціальні реформи також позитивно впливають на формування середнього класу в країні.

Щодо політичної перспективи, О. Ковальова [21] у своєму дослідженні, присвяченому процесам розвитку європейської інтеграції в Україні та політиці розширення ЄС, застосовує комплексний підхід, для проведення точного аналізу цих процесів. В її дослідженні аналізуються перспективи посилення

співпраці між Україною та ЄС, порівняння стратегій європейської інтеграції України та інших країн ЦСЄ, зміцнення євроатлантичного альянсу, як основи безпекового простору в ЄС.

Співпраця України з ЄС та інтеграція в європейську спільноту сприятиме підвищенню рівня життя громадян України, та наблизить соціальні умови до європейського рівня. Євроінтеграція також буде сприяти одночасному і збалансованому становленню України, як важливого учасника глобальної дипломатії та сильної національної держави.

Саміт ЄС, що відбувся 20 березня 2009 року затвердив нову модель співробітництва з державами, які межують із ЄС. Дана модель передбачала створення програми Східного партнерства, що було розроблено для України, Молдови, Грузії, Білорусі, Вірменії та Азербайджану. Згідно з документом, спільною метою Східного партнерства є зближення відносин між ЄС та східними сусідськими державами-партнерами і сприяння впровадженню реформ у цих країнах. Результатом програми має стати прогрес в проведенні реформ, реорганізація законодавства у відповідності до зразка ЄС, стабілізація внутрішньої економіки [29].

Країни Східного Партнерства умовно можна поділити на дві категорії: перша група, це країни, які прийняли курс на Євроінтеграцію та на здобуття членства в ЄС (Україна, Грузія, Молдова), друга група, це країни, які не мають наміру вступити до ЄС (Білорусь, Вірменія, Азербайджан).

Інтеграція України до світового економічного простору на даному етапі є актуальним завданням розвитку нашої держави. Реалізація Україною низки заходів, мета яких сприяти налагодженню і розвитку тісного економічного співробітництва, стане рушійною силою та основою для здійснення нових соціально-економічних реформ та повинні узгоджуватись з стандартами ЄС. Реалізація реформ передбачає впровадження європейських принципів у внутрішню політику нашої держави та соціально-культурна схожість з європейською спільнотою.

У рамках співробітництва, фінансова допомога ЄС для підтримки

економіки і обороноздатності України є надзвичайно важливою на сьогоднішній день. Допомога ЄС охоплює широкий спектр сфер, включаючи економічну і макрофінансову стабільність, розвиток громадянського суспільства, регіональний розвиток, гуманітарну допомогу постраждалим українцям під час війни в 2022 році, прийом українських біженців в європейські країни, політичний тиск на РФ для виводу військ з території України тощо.

Починаючи з 2014 року, ЄС збільшив допомогу Україні через складність ситуації в східних регіонах та початок військових дій проти сепаратистських формувань - так званих ЛДНР («Донецька народна республіка», «Луганська народна республіка»). Вторгнення військ РФ на територію незалежної країни в 2014 році зумовило посилення співпраці між українським урядом і ЄС, а пакет допомоги з 2014 по 2020 рр. становив майже 11 млрд. євро. Завдяки наданій фінансовій допомозі Україна в 2014 році стала на шлях реалізації масштабних реформ [20].

Важливо зазначити, що європейські цінності і цілі близькі українському суспільству. На етапі заснування європейських співтовариств у 1950-х роках, головними цілями організації проголошувалось дотримання миру на континенті, запобігання новим війнам, об'єднання західноєвропейських країн задля розвитку економіки і посилення впливу Європи на світову політику [79]. До 1973 року країни-члени узгодили основний перелік спільних цінностей, якого повинні були неухильно дотримуватись, як з правового боку, так з політичних міркувань.

Маастрихтський договір (1992 р.) підтверджував відданість принципам свободи, демократичним цінностям, правам людини та побудову демократичної спільноти на основі поваги до культурних традицій інших держав. На основі Лісабонського договору (2007 р.) було сформовано систему цінностей, які діють в ЄС на сьогоднішній день.

Наразі стратегічним документом, що визначає основні цінності в ЄС є «План дій з питань прав людини та демократії», програма якого розрахована на

2020 - 2024 рр. [71]. ЄС має за мету підтвердити «глобальне лідерство» прав людини та демократії, опираючись на їхню універсальність у складній обстановці, збройних конфліктах та надзвичайних ситуація.

План дій містить такі напрями:

- підтримка демократії та верховенства права, гарантування свободи вибору;
- переговори стосовно прав людини та галузевої політики з третіми країнами та регіональними організаціями;
- боротьба з організованою злочинністю і тероризмом;
- повага до прав людини та основних свобод, включно зі свободою ЗМІ та вираження думок, скасування цензури, повага до прав національних меншин, а також гендерна рівність;
- побудова і розвиток сильного демократичного суспільства, підтримка взаємоповаги народів та солідарності в об'єднанні;
- рівні права для всіх людей, незалежно від віку, статі, національності, орієнтації та віросповідання;
- підтримка миру та стабільності в ЄС та світі;
- боротьба з практикою застосування тортур та запобігання жорсткому поводженню.

Цілі ЄС являють собою поєднання політичних, економічних, гуманітарних, соціальних та культурних завдань, які вказує на їхню багатогранність та документально підтверджуються в законодавстві ЄС.

14 липня 1992 року уряд України подав заявку на отримання членства в Раді Європи (РЄ), і 9 листопада 1995 року Україна стала її повноправним членом. Також важливою стала участь України в регіональних інтеграційних спільнотах: Чорноморське економічне співробітництво (ЧЕС) та

Центральноевропейська ініціатива (ЦЄІ). Наразі Україна вважається стратегічно важливим партнером у системі політичних відносин між країнами Центральної та Східної Європи [7].

ЄС надає технічну та фінансову підтримку Україні та гранти для підтримки економіки. В державі в рамках євроінтеграції було проведено інституційні реформи для розвитку державної економіки на основі демократичних засад і ринкових пріоритетів.

Важливим фактором є також геополітичне положення України, кордони якої розташовані на перетині стратегічних інтересів трикутника «США-ЄС-Росія». Україна є «буферною зоною» між західною та російсько-євразійською цивілізаціями. Для Північноатлантичного альянсу і ЄС східний український кордон є своєрідною лінією поділу, що чітко розмежовує країни Європи та Росію, в свою чергу РФ розцінює кордон на Заході України як лінію розмежування між блоком НАТО і ЄС з країнами СНД, на які поширюється російський вплив.

Вигідне територіальне розташування України також пояснюється тим, що наша держава є найбільшою за площею країною в Європі та межує з чотирма країнами ЄС: Словаччиною, Польщею, Румунією та Угорщиною [2, с. 8]. Варто зазначити, що політичний потенціал України певною мірою є більш вигідним від решти пострадянських країн, котрі межують з країнами Східної Європи. Однак, Україна досі поступається за рівнем розвитку країнам Балтії, які стали членами як ЄС, так і НАТО.

У 1995 році між країнами ЄС був підписаний договір про створення Шенгенської зони, метою якої було скасування прикордонного контролю на внутрішніх кордонах, тому громадяни цих країн можуть безперешкодно перетинати кордони всередині зони, без вимови проходження контролю. На даний момент до Шенгенської зони входять 26 європейських країн. У 2007 році між ЄС та Україною було підписано Угоду про спрощення оформлення віз, що стало першим кроком для полегшення перетину кордону в Шенгенську зону.

Європейська комісія у квітні 2016 року проявила ініціативу

запровадження безвізового режиму з Україною. Дана ініціатива була погоджена Комітетом постійних представників при Раді Європи у листопаді того ж року, та передбачала як безвізовий в'їзд громадян України на територію країн ЄС, так і громадяни держав, що входять в Шенгенську зону могли в'їжджати на територію України за таким самим договором.

Угода про безвізовий режим була підписана 17 травня 2017 року у Страсбурзі між головою Європарламенту Антоніо Таяні та п'ятим президентом України Петром Порошенком. Починаючи з 11 червня 2017 року був запроваджений безвізовий режим між ЄС та Україною, що було надзвичайно вигідно для нашої держави. По-перше, це дозволило громадянам України вільно перетинати кордони держав-членів ЄС на термін до 90 днів протягом 180 денного періоду, без потреби звертатись за попереднім дозволом до посольства. По-друге, скасування віз дозволяє українським підприємцям налагоджувати контакти із закордонними партнерами, тим самим сприяючи розвитку бізнесу в Україні. Варто додати, що запровадження безвізового режиму кардинально зменшило потребу в сумнівних організаціях, які за великі грошові суми пропонували свою допомогу в отриманні віз.

Разом з цим, існує перелік обмежень і вимог, які потрібно неухильно виконувати: обмеження терміну поїздки в ЄС (до 90 днів), наявність біометричного паспорту, вказання мети поїздки та наявність фінансових накопичень на неї, обов'язкове страхування тощо. Крім того, безвізовий режим не стосувався осіб, які в'їжджали на територію ЄС для навчання чи отримання заробітку. Після повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну, вимоги для перетину кордонів країн ЄС для українських біженців були сильно спрощені.

Важливою галуззю співпраці між ЄС та Україною є науково-освітня сфера, яка хоч і поступається по важливості економічним і політичним аспектам, але все ж відіграє значку роль в двосторонніх відносинах Києва і Брюсселя. Так, наприклад, згідно з програмою технічної допомоги для країн СНД - ТАСІС, Україна отримувала фінансову допомогу в технічній і науковій

галузях. Програма «TACIS» фінансувала створення нових космічних і інформаційних технологій, займалась питанням ядерної безпеки та охорони довкілля [26].

Інтеграційному процесу також сприяло поширення на Україну освітньої програми ЄС «Темпус», що сприяла модернізації системи вищої освіти в державі через університетські проекти. Завдяки реалізації даної програми, українські університети мали змогу встановити потрібні міжнародні науково-освітні контакти з своїми європейськими колегами, задля отримання досвіду в сучасних наукових і освітніх сферах.

Україна також отримала можливість брати участь в європейській освітній програмі «Erasmus Mundus», яка повністю фінансується ЄС. Це гарантувало нові можливості залучення до сучасного освітнього середовища українських студентів і викладачів [26, с. 117].

Станом на другу половину 2014 року, в Україні за активної підтримки ЄС реалізовувалось 276 проектів, загальною вартістю близько 335 млн. євро. Допомога стосувалась багатьох сфер: розвиток економіки, протидія корупції, розвиток громадянського суспільства, туризм, культура, охорона здоров'я, охорона довкілля, науково-дослідницький розвиток, освіта, технології тощо.

7 травня 2009 року у рамках програми «Східного партнерства» було створено програму Всеохоплюючої інституційної розбудови «СІВ» - Comprehensive Institution Building Programme. Дана ініціатива було заснована під час саміту ЄС, який проходив в Празі. Метою ініціативи була підтримка і допомога в проведенні інституційної реформи, задля успішної реалізації запланованої в майбутньому Угоди про асоціацію між ЄС і Україною. Передбаченими завдання програми були: зміцнення політичних зав'язків України з ЄС, економічна співпраця, демократизація законодавства, модернізація системи державного управління.

Цілеспрямоване подолання корупції є ще однією важливою перспективою для України на шляху до вступу в ЄС, адже це є однією з умов прийому нових країн-членів в європейську спільноту. Важливим фактором

реалізації цієї амбітної мети має бути колективне усвідомлення громадянами України, що правова і прозора система - це запорука сильної і передової країни.

Тут слід орієнтуватись на досвід наших європейських сусідів, які досить успішно впорались з внутрішніми корупційними проблемами і максимально викоринили хабарництво з всіх сфер свого життя, від звичайних побутових питань, до управління державним апаратом. Звісно, корупція присутня і в країнах-членах ЄС, однак існування інституту репутації та ризик для чиновників піти з посади або навіть кримінальна відповідальність, значно стримують незаконні дії. В Україні, на жаль, ставлення в суспільстві до випадків отримання хабаря лояльне і досить поширене.

Важливим кроком для контролю прозорості державного апарату було введення в 2016 році системи електронного декларування. Впровадження системи е-декларування було однією з вимог до України зі сторони ЄС, задля отримання безвізового режиму та надання кредитів МВФ. В ЄС зауважили, що відповідальність за контроль системи покладена на Національне агентство із запобігання корупції (НАЗК), яке повинно забезпечити безперебійну роботу системи е-декларування. Впровадження системи було серйозним кроком для запобігання корупції в Україні [16].

На даний момент, однією з найважливіших перспектив для України до вступу в ЄС є військова допомога. Якщо починаючи з 2014 допомога стосувалась переважно сфери фінансування, на даному етапі, Україна може розраховувати на збільшення саме військової допомоги: закупівлі і постачання зброї. Союзники також наголошують на необхідності надати Україні більше систем ППО, після здійснених військами РФ ракетних ударів по всій території нашої держави, що призвело до величезних руйнувань інфраструктури і людських жертв.

Від початку російського військового вторгнення в лютому 2022 року, Україна працювала над посиленням співпраці з ЄС і НАТО, обговорюючи запуск програми озброєння ленд-лізу як з США, так їх країнами ЄС. Вперше за час свого створення, ЄС надавав летальну зброю країні, яка не є членом союзу.

Цікавим є те, що поставки летального обладнання здійснюється через Європейський фонд миру (EPF) [14].

Поставки зброї спрямовані на посилення військової сили і вмінь Збройних сил України, що є вирішальним фактором для захисту територіальної цілісності і суверенітету держави та захисту цивільного населення від довготривалої російської військової агресії. Від початку вторгнення 24 лютого, було затверджено шість пакетів військової допомоги для України загальною вартістю в 3 мільярди євро.

17 жовтня 2022 року міністри закордонних справ країн-членів ЄС ухвалили рішення, що передбачало заснування допоміжної місії для міжнародної підтримки України (EUMAM Ukraine) [14]. Місія націлена на фінансову допомогу та навчання військових ЗСУ з залученням військових інструкторів держав ЄС. Відповідно до програми, велика частина вишколу буде проводитись на території Польщі.

Серед пріоритетних напрямів співпраці між ЄС і Україною у військовій сфері, можна виділити наступні:

- озброєння України для захисту територій і населення;
- розвиток і зміцнення військово-політичного діалогу, що сприятиме залученню України до зони безпеки Європи;
- посилення інтеграції у сфері політики і безпеки, сприяння дотримання безпеки і миру на Європейському континенті;
- дотримання міжнародних принципів територіальної цілісності і суверенітету;
- участь Збройних Сил України під керівництвом ЄС в міжнародних миротворчих операціях;
- навчання військових ЗСУ та офіцерів в освітніх закладах в ЄС;
- спільні військові навчання в рамках співпраці;
- залучення ЗСУ до формування бойових тактичних груп ЄС;
- розвиток співробітництва між Європейським оборонним агентством (EOA) та Міністерством оборони України.

Одним з пріоритетів співпраці України з ЄС у рамках військово-технічної співпраці є прагнення України приєднатись до програми PESCO, що дозволить нашій державі підвищити обороноздатність на основі європейських стандартів. Рада ЄС в 2020 році прийняла рішення, яке дозволяє країнам, які не є членами ЄС, брати участь в певних оборонних проектах PESCO.

Перспективною є також співпраця на двосторонній основі між державами-членами ЄС та Україною. До прикладу, Німеччина надає фінансує гуманітарні проекти та підтримує територіальну цілісність України, зокрема, Федеральний канцлер Німеччини Олаф Шольц заявив, що «той, хто інвестує у відновлення України, інвестує у майбутнього члена ЄС» [66]. Уряди Польщі та країн Балтії активно виступають за вступ України в ЄС і НАТО. Польща також заявила про готовність сприяти відбудові пошкоджених міст України, зокрема в Харківській області, та наголосила на потребі тимчасово зняти імпорتنі мита на український експорт до ЄС. Прем'єр-міністр Словенії Янес Янша також висловився позитивно про можливе членство України в ЄС [50].

Петер Сійярто, міністр закордонних справ Угорщини, підтримав ініціативу прискореного вступу України до ЄС, незважаючи на політику Будапешта, згідно якої формально Угорщина не підтримує ініціативи, що можуть сприяти вступу України до ЄС [51].

Підсумовуючи, основними перевагами і перспективами для України в процесі інтеграції в європейську спільноту є :

- демократизації України;
- розвиток економіки та сприяння інвестиціям в державу, ліквідація тіньової економіки;
- посилення обороноздатності ЗСУ, гарантування безпеки і суверенітету держави;
- захист прав людини;
- підвищення рівня соціальної захищеності громадян;
- енергетична безпека;
- популяризація культури України в країнах ЄС;

- реалізація реформ, яка сприятиме підвищенню рівня життя в Україні та забезпечить верховенство права.

Сусідство з ЄС відкриває перед України перспективи розвитку, але водночас створює нові зобов'язання щодо підтримки стабільності і миру на європейському континенті. Перспектива вступу до ЄС є стимулом і рушійною силою для проведення реформ в країні. Євроінтеграція України - взаємовигідний процес, адже перспектива України стати високорозвиненою і прогресивною країною зміцнить і позиції Європи на міжнародній арені. Європейська інтеграція це не тільки основний напрям міжнародної політики України, це також свідоме бажання громадян стати важливою частиною європейського товариства.

2.2 Етапи співробітництва України з ЄС

Співробітництво України з ЄС почало вибудовуватись після повернення Україною своєї незалежності в 1991 році. За цей період сформувалась нормативно-правова база, що закріплювала співпрацю між нашою державою та європейською спільнотою. Основними угодами, які були підписані за цей період і до сьогодні, були: Угоди про партнерство і співробітництво (1994р.), Угоди про асоціацію (2014р.), угода про безвізовий режим (2017 р.) та отримання Україною статусу кандидата в члени ЄС (2022 р.).

Досить символічним є те, що двічі за історію незалежності, для укладення нових угод з ЄС в Україні проходили масові протести, які згодом перетворились в революції. Помаранчева революції, що відбулась в 2004 році, відкрила шлях до початку переговорів з ЄС у 2007 році щодо Угоди про асоціацію. Однак, Україні знадобилась друга революція - Революція гідності в 2013 - 2014 рр., у якій загинуло понад 100 людей, щоб остаточно прокласти шлях для підписання даної Угоди, після відсторонення президента Віктора Януковича в лютому 2014 року.

У постанові Верховної Ради УРСР «Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України в сфері зовнішніх зносин», прийнятої 25 грудня 1990 року, зазначалось, що уряд повинен забезпечити участь УРСР в європейських структурах. Вперше намір України стати частиною європейської спільноти було проголошено в Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України».

Першим етапом співпраці між ЄС та Україною стало підписання в Люксембурзі 14 червня 1994 року Угоди про партнерство та співробітництво (УПС). Угода була розрахована на 10 років, основним завданням якої було формування договірно-правової основи співпраці в політичній, торговельній та економічній сферах, та набула чинності 1 березня 1998 року. УПС не передбачала можливої перспективи приєднання до ЄС, і її ухвалення зводилось до реалізації політичної співпраці, розвитку торгівлі та підтримці реформ в Україні з боку ЄС.

Угода ґрунтувалась на європейських цінностях, таких як верховенство закону, дотримання прав і свобод людини, політична свобода, тому підписавши її, Україна проявила готовність до реалізації реформ з дотриманням цих пріоритетних принципів. Варто зазначити, що Україна була першою з республік, які раніше входили в СРСР, яка підписала УПС з ЄС [48].

За структурою УПС складалась з 109 статей, які охоплювали сфери співробітництва в енергетичній та інвестиційній галузях, сприяли реформуванню українського законодавства до стандартів ЄС, охоплювали співпрацю в галузях науки і техніки, транспорту, охорони навколишнього середовища. Підписання УПС заклало основи двосторонній співпраці між Україною і державами-членами ЄС.

2 липня 1993 року Верховна Рада України в Постанові «Про основні напрями зовнішньої політики України» законодавчо затвердила прагнення України до євроінтеграції, що стало основою її зовнішньої політики. В 1994 році було розроблено декілька програм, які сприяли посиленню співпраці між

Україною та європейською спільнотою. У рамках програми TACIS, ЄС надавав допомогу новим незалежним Східноєвропейським країнам у правовій, інституційній та економічній сферах. Також програма стосувалась питань ядерної безпеки, охорони навколишнього середовища та природних ресурсів [26].

Важливим кроком для розвитку демократичних цінностей в країні стала заявка на вступ до Ради Європи (РЄ), яку подала Україна в липні 1992 року, засвідчуючи цим свої наміри стати частиною європейської спільноти. У вересні 1995 року Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила позитивний Висновок стосовно приєднання України до РЄ, який визначав зобов'язання, які держава повинна була виконати, а саме, імплементація стандартів РЄ до національного законодавства. Комітет міністрів РЄ 19 жовтня 1995 року ухвалив рішення про запрошення України стати повноправною 37-ю державою-членом РЄ [53].

Співпраця України з ЄС вибудовувалась через призму співпраці з Росією, яка після розвалу СРСР мала суттєвий вплив на колишні радянські республіки. ЄС також наголошував на потребі ліквідації ядерної зброї, що знаходилась на українській території з часів СРСР, для підвищення безпеки в Європі.

В вересні 1993 року було відкрито дипломатичне Представництво Європейської Комісії в Україні, що розміщувалось в столиці країни. У 1996 році Україна відкрила дипломатичне Представництво при Європейських Співтовариствах в Брюсселі.

Наприкінці 90-х років також відбулись значні події, які сприяли інтеграційному процесу. Важливим кроком посилення співпраці між Києвом і Брюсселем було затвердження 2-м Президентом України Леонідом Кучмою в 1998 році Стратегії інтеграції України в ЄС. Документ визначав діяльність державних органів для сприяння інтеграції України в європейський простір до 2007 року, та охоплював політико-економічну та правову сфери.

На саміті Європейської Ради, що відбувся у Гельсінкі 10 грудня 1999

року, було прийнято Спільну стратегію ЄС щодо України, що стало важливим показником зацікавленості Європи в двосторонній співпраці. В Стратегії підтверджувався стратегічний характер співпраці та спільні демократичні цінності та політичні інтереси, які мають сприяти зміцненню миру в Європі. ЄС підтримував європейський вибір України та виявив готовність сприяти демократичним і економічним реформам, які сприятимуть розвитку України та Східноєвропейському регіону. В Стратегії також визначалась важливість співпраці в сферах енергетики та ядерної безпеки [53].

Паризький (4-й) саміт в рамках співробітництва Україна - ЄС відбувся 15 вересня 2000 року, де було прийнято домовленості про фінансову допомогу для України з боку ЄС.

Другим етапом співпраці була участь України в зовнішньополітичній програмі ЄС: Європейській політиці сусідства (ЄПС). Головною метою ЄПС було створення зон стабільності та миру на схід та південь від нових кордонів після розширення ЄС, за допомогою вибудовування та розвитку тісних дипломатичних відносин з третіми країнами. Дана ініціатива була зумовлена значним розширенням ЄС в 2004 році, після приєднання 10 нових країн до європейської спільноти [48].

Варто зазначити, ЄПС не сприяла кардинальним чином на зближення України та Європи. По-перше, дана ініціатива мала занадто широкий обсяг в плані географії, адже охоплювала не тільки європейські країни, а й також Йорданію, Ліван, Сирію, Ізраїль, Грузію тощо. По-друге, ініціатива не гарантувала перспективу вступу до ЄС.

Помаранчеву революцію, що відбулась в 2004 році, можна розглядати важливим і поворотним моментом на цьому етапі двосторонніх відносинах між Україною та ЄС. Це пов'язано з тим, що в результаті революція, яка була спричинена масштабною фальсифікацією виборів Президента, до влади в державі прийшла колишня опозиція, яка мала проєвропейські погляди та користувалась підтримкою в ЄС.

Після Помаранчевої революції, перед Україною постав вибір наслідувати

російську чи європейську модель державного будівництва. Саме тоді більшість українців вирішили, що хочуть йти шляхом демократизації країни, наслідуючи інші східноєвропейські держави, що вже приєднались до ЄС, а не орієнтуватись на російську автократичну модель управління державою.

В ЄС допускали теоретичну можливість повної інтеграції України до Євросоюзу як повноправного члена, однак для цієї можливості спершу потрібно було провести внутрішні реформи, для побудови правової та демократичної держави.

Після обрання Віктора Ющенка Президентом України в результаті повторного другого туру президентських виборів, Європарламент ухвалив Резолюцію, що засвідчила проведення демократичних виборів. Документ мав здебільшого декларативну форму, проте це сприяло підвищенню позитивного іміджу України серед країн-членів ЄС [48].

21 лютого 2005 року в рамках співпраці було підписано План дій Україна-ЄС (ПД), що був розрахований на три роки (2005-2007 рр.). Договір передбачав продовження діалогу між Євросоюзом і Україною, посилення політико-економічної та культурної співпраці. В документі, зокрема, відзначалось: «Європейський Союз та Україна сповнені рішучості працювати разом шляхом виконання цього Плану дій в рамках Європейської політики сусідства» [39].

ПД містить положення про зміцнення демократії в Україні та її підготовку до членства в Світовій організації торгівлі (СОТ), що є ключовою умовою для залучення до зони вільної торгівлі. В ПД також зазначається відкритість ЄС до обговорення можливості спрощення візового режиму для України, визначаються чіткі кроки до поглиблення діалогу з питань енергетики, транспорту та навколишнього середовища. В Плані також допускалась можливість участі України в деяких програмах ЄС.

В ПД зазначались такі пріоритети, як посилення ефективності інститутів, які ґрунтуються на верховенстві права, дотримання свободи слова в ЗМІ, співпраця в сфері регіональної безпеки, приєднання до СОТ, активізація

двосторонніх торговельних зав'язків, покращення інвестиційного клімату в державі, шляхом подолання корупції та створення хороших умов для ведення бізнесу, проведення податкової реформи тощо.

В результаті оцінки ПД в 2008 році, його термін дієвості був продовжений до весни 2009 року. В процесі розвитку співпраці між ЄС та Україною вибудувались правові засади, водночас поглиблення інтеграції України гальмувалось внутрішніми і зовнішніми чинниками, такими як несприятлива політико-економічна ситуація в країні та слабкий розвиток демократії. На ЄС також не були готові до повноцінної інтеграції нової країни, особливо після розширення союзу в 2004 році, тому виконання Україною ПД та проведення реформ не гарантувало початку нового, продуктивнішого етапу в двосторонніх відносинах. ПД не має юридичної сили, так як не являється повноцінним міжнародним правовим договором [53].

30 грудня 2005 року на 9-му саміті в рамках співпраці, Україна отримала статус держави з ринковою економікою. На цьому етапі постало питання необхідності розробки Нової посиленої угоди (НПУ) на заміну УПС. В 2007 році відбувались переговори, на яких Україна заявила про готовність переходу від партнерство до асоціації з ЄС.

На саміті Україна-ЄС, що проходив в Парижі, дипломатичними зусиллями України в рамках співпраці було визначено, що ініціатива НПУ називатиметься «Угодою про асоціацію», та стане міцною основою нового етапу посилення співпраці, зміцненню державної безпеки та територіальної цілісності, сприятиме розвитку України на міжнародній арені [2].

Третім етапом співробітництва України з ЄС можна виділити програму «Східного партнерства». Важливим кроком на шляху на євроінтеграції була підготовка Угоди про асоціацію за зразком інтеграції країн ЦСЄ. Для реалізації угоди на засіданні Ради з питань співробітництва ЄС і України, що відбулось 16 червня 2009 року, було визначено Порядок денний асоціації (ПДА), який набув чинності 23 листопада 2009 року. ПДА передбачав контроль процесу його реалізації та плановий щорічний перегляд.

Ініціатива Польщі та Швеції про створення проекту «Східного партнерства» (СП), була затверджена на саміті ЄС в Празі в травні 2009 року. Країнами-партнерами в рамках програми було визначено шість східних держав - Україну, Молдову, Грузію, Азербайджан, Білорусь та Вірменію. Ініціатива сприяла розвитку політичних і економічних відносин між ЄС та країнами-партнерами. Ініціатива фокусується на політичному зближенні, підписанні Угод про асоціацію з ЄС та лібералізації візового режиму. В її основі лежать демократичні цінності та верховенства права в законодавстві країн-партнерів, а також розвиток економіки та ефективне державне управління. Ініціатива являла собою своєрідну універсальну програму, яку використовував ЄС для покращення відносин з вказаними пострадянськими країнами [29].

Визначаючи правову базу СП, можна виділити наступні пункти:

1) двосторонні угоди між ЄС та країнами-партнерами, що визначають міжнародні зобов'язання для кожної сторони. На відміну від ПД, розробленого для кожної східної держави-партнера, який виступає здебільшого рекомендаціями до реформ, програма СП має офіційний характер;

2) ухвалення і реалізація пакету угод:

- Угода про асоціацію, що визначає форму відносин між ЄС та Україною, ґрунтується на засадах політико-економічної інтеграції, та визначає напрям проведення реформ в Україні в соціальній та економічній сферах.

- Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, що визначає програму адаптації українських норм та регламентів у відповідність до регламентів ЄС для забезпечення взаємовигідного руху товарів і послуг та запобігання будь-яких проявів дискримінації компаній, послуг чи товарів в процесі двосторонньої співпраці. Угода також покликана сприяти розвитку бізнесу українських підприємців на ринку Європи.

- Угода про мобільність та безпеку, що передбачає лібералізацію безвізового режиму з метою недовготривалих поїздок. Україна стала першою країною в рамках СП, якій ЄС надав ПД щодо спрощення візового режиму для громадян України.

Цілеспрямована участь України в ініціативі СП позитивно вплинула на подальший розвиток відносин в рамках партнерства Україна-ЄС, та сприяла збільшенню шансів для України реалізувати відповідність критеріям для членства у ЄС.

Ще одним важливим напрямом для співпраці між Україною та ЄС була енергетична галузь, обумовлена транзитним статусом України. Через територію нашої держави проходить постачання енергоносіїв з РФ до європейських країн. В січні 2009 року постачання газу до Європи через територію України відбувалось з перебоями, через газовий спір між Україною та РФ, посилення співпраці в сфері енергетики було вагомим досягненням [48].

В грудні 2009 року в ЄС припустили можливість приєднання України до Енергетичної спільноти ЄС, також представники України були запрошені на конференцію, де були висунуті питання про покращення газотранспортної системи в Україні. Двосторонні відносини ґрунтувались на підписаному 1 грудня 2005 року Меморандумі між Україною та ЄС про взаєморозуміння щодо співробітництва у енергетичній галузі. В 2010 році Україна подала заявку на вступ до Енергетичного співтовариства ЄС.

11 червня 2009 року був прийнятий пакет антикорупційних законів, який став правовим полем для Європейської кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією.

В цілому, 2009 рік ознаменувався не надто сприятливою ситуацією для інтеграційного процесу в Україні, через внутрішню конституційну кризу та глобальну світову економічну кризу, що значно погіршило економічну ситуацію в державі.

Вибори Президента, що проходили в лютому 2010 року в Україні, в повній мірі відповідали демократичним стандартам, встановленим ЄС та РЄ, що стало значним кроком для України в розвитку правових інститутів та суттєво вплинуло на репутацію країни в цілому.

1 липня 2010 року було ухвалено Закон «Про засади внутрішньої і

зовнішньої політики», в якому визначались пріоритет розбудови державності, розвитку регіонів, посилення державної безпеки тощо. В сфері зовнішньої політики відбулись зміни, згідно з якими на законодавчому рівні було зафіксовано поєднання векторів співпраці з Європою та розвитку партнерства на євразійському просторі. Головним зовнішньополітичним пріоритетом діяльності України залишався орієнтир на євроінтеграцію.

Після перемоги на виборах в 2010 році в Україні до влади прийшов проросійсько-налаштований Президент Віктор Янукович, що негативно вплинуло на проведення реформ в країні. Режим Януковича славився надзвичайною корумпованістю та повністю ґрунтувався на олігархічній владі. Після затримання на підставних підставах, на той час впливового політика та політичної суперниці Януковича - Юлії Тимошенко, ЄС сповільнив діалог з Україною, та наголосив на порушенні дотримання верховенства права.

Восени 2013 року Янукович відмовився підписати Угоду про асоціацію з ЄС, що спричинило хвилю протестів, зумовлених кризовою економічною ситуацією та кричущою корупцією уряду. У відповідь на протести, 30 листопада 2013 року Янукович наказав розігнати протестувальників силовими методами. Після побиття студентів спецпідрозділом міліції «Беркут», який згодом був розформований, протести набули всеукраїнського масштабу. Це було початком революції, яка згодом отримала назву «Революція Гідності» та призвела до повалення злочинного режиму Януковича.

Протести на користь європейського вибору, відомі як Євромайдан, охоплювали широке коло українського суспільства, та затверджували незворотність демократичних перетворень. Ситуацією в Україні скористалась РФ, ввівши війська для анексії Кримського півострова та створення маріонеткових урядів на сході України: так званих «Донецької та Луганської народних республік».

Початок війни в 2014 році повністю змінив стан відносин в умовному трикутнику ЄС - Україна - РФ, та вплинув на ситуацію в Європі. Можна вважати, це був початок нового етапу співпраці між Україною та ЄС.

27 березня 2014 року була підписана політична частина Угоди про асоціацію, а 27 червня 2014 року на засіданні Ради ЄС п'ятий Президент України Петро Порошенко та лідери країн-членів ЄС підписали економічну частину даної Угоди. 16 вересня 2014 року Верховною Радою України та Європейським парламентом було ратифіковано Угоду про асоціацію [53].

З 1991 по 2014 рік Україна уклала 298 міжрегіональних договорів та планів заходів з державами-членами ЄС, особливо в прикордонних областях, що межують з Європою.

В 2014 році розпочалась підготовка запровадження проектів законів України, що були необхідні для проведення реформ в місцевому самоврядуванні регіонів України, з залученням до процесу підготовки експертів держав-членів ЄС.

П'ятий Президент України П. Порошенко на 17-му саміті Україна-ЄС, який проходив в Києві, зазначив, що перспектива набуття повноправного членства в ЄС є стратегічним напрямом для України на шляху до реалізації реформ та запровадженні демократії. На даному етапі Україна вперше за історію дипломатичних відносин з ЄС, брала участь у міжнародному саміті у статусі асоційованого члена ЄС.

Важливе значення для посилення інтеграційного процесу, було прийняття рішення Європейською Комісією в 2016 році, яке засвідчило виконання зобов'язань Україною в рамках ПД, для можливості отримання безвізового режиму. Ще одним важливим здобутком в 2016 року стало запровадження електронного декларування майна державних службовців, задля протидії та запобігання корупції на всіх рівнях [16].

Важливе значення також мало затвердження незворотності євроінтеграційного курсу України в змінах до Закону «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 7 липня 2017 року, ухвалених Верховною Радою України. В Законі закріплюється курс України на вступ в НАТО. В лютому 2019 року за ініціативи Президента Петра Порошенка, в Конституції Верховною Радою України було затверджено курс інтеграції до ЄС і НАТО,

що виключає можливість зміни зовнішньої політики [53].

На початку 2018 року Україна відмовилась від співпраці на пострадянському просторі, завдяки виходу з регіональної міжнародної організації СНД. Урядом України було затверджено План заходів з виконання Угоди про асоціацію на 2017-2018рр., який передбачав моніторинг його виконання.

Шостий президент Володимир Зеленський продовжив курс на об'єднання України з Європою, та в серпні 2020 року зазначив, що в Брюсселі повинні вказати чіткі умови для вступу України в ЄС, для чіткого розуміння, що саме потрібно виконати для євроінтеграції і за який проміжок часу.

31 жовтня 2019 року Прем'єр-міністр України Олексій Гончарук під час зустрічі з Генеральним директором директорату Єврокомісії з питань європейської політики сусідства та переговорів щодо розширення ЄС Крістіаном Даніельсоном, зазначив, що європейська та євроатлантична інтеграція є основними державними пріоритетами. Також О. Гончарук додав, що «Україна сподівається на особливий формат партнерства в рамках Східного партнерства» [59].

23 липня 2020 року Україна, Польща і Литва заснували тристоронню платформу політико-економічної, культурної та соціальної співпраці «Люблінський трикутник». Головна мета даної платформи є підтримка інтеграції України до ЄС та НАТО.

12 жовтня 2021 року на 23-му саміті Україна-ЄС, діючий Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль, надзвичайний і повноважний посол Словенії в Україні Томаж Менцін та Високий Представник ЄС із закордонних справ та безпекової політики Жозеп Боррель підписали двосторонню Угоду між ЄС і Україною про Спільний авіаційний простір.

28 лютого 2022 року відбулась розмова між президенткою Єврокомісії Урсулою фон дер Ляйєн та Володимиром Зеленським, після якої Президент України підписав заявку на членство України в ЄС. Урсула фон дер Ляйєн також зазначила, що «згодом Україна має приєднатися до ЄС, ця країна - одна

з нас, і ми хочемо бачити її у європейській сім'ї» [9].

Президент Польщі Анджей Дуда в лютому 2022 року також підтримав прискорений шлях вступу України до ЄС [72]. 27 лютого 2022 року прем'єр-міністр Словенії Янез Янша та прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький в листі до президента Європейської Ради Шарля Мішеля виступили з ініціативою плану швидкої інтеграції України у ЄС, яка повинна відбутись до 2030 року. В листі зазначалось: «Ми повинні підготувати амбітний та конкретний план швидкої інтеграції України у ЄС до 2030 року» [50].

Як повідомляє інтернет-видання «Politico» 27 лютого 2022 року, прем'єр-міністр Словаччини Едуард Гегер запропонував європейським партнерам створити спеціальну процедуру для інтеграції України до ЄС, що сприяло б подальшій допомозі Україні з боку ЄС відновитися після війни» [49].

Президенти восьми держав-членів ЄС - Литви, Латвії, Польщі, Естонії, Болгарії, Чехії, Словаччини та Словенії, 1 березня 2022 року підписали відкритого листа, в якому зазначалось важливість надати перспективу членства в ЄС для України та почати вести переговори про вступ [83].

9 березня 2022 року Сенат Польщі 93 голосами ухвалив резолюцію з закликом до держав-членів ЄС, підтримати можливість прискореного вступу України до європейської спільноти. Якщо розглядати саме підтримку Польщі, 22 травня 2022 року під час зустрічі в Києві з польським Президентом Анджеєм Дудою, Володимир Зеленський зазначив, що на сьогоднішній день Польща демонструє історичний рівень підтримки України [44].

11 березня 2022 року відбувся Версальський саміт ЄС, під час якого лідерами держав ЄС було обговорено заявку України на членство. 14 березня прем'єр-міністр Литви Інґріда Шимоніте підкреслила, що «Україна як ніхто інший заслужила на членство в ЄС» [45].

21 березня Олівер Варґеї, Єврокомісар із питань розширення і сусідства, повідомив, що Рада міністрів з питань закордонних справ ЄС розпочала опрацювання висновку щодо заявки України на членство і зазначив, що опрацювання буде відбуватись якнайшвидше.

13 квітня 2022 року в Києві Володимир Зеленський зустрівся з Президентами Польщі, Литви, Латвії та Естонії, та в рамках зустрічі подякував дружнім країнам за підтримку України на шляху до ЄС і НАТО і за суттєву допомогу для держави через розв'язану Росією війну.

23 червня 2022 року Україна разом з Молдовою отримала статус кандидата на членство в ЄС. Дане рішення підтримали всі 27 членів ЄС на засіданні Європейської ради [57]. Того ж дня голова представництва ЄС в Україні Матті Маасікас написав у своєму Twitter - акаунті, що «отримання статусу кандидата в члени ЄС є визнанням всіх жертв українців» [43]. Під час Міжнародної конференції з питань відбудови України, що проходила в Берліні, канцлер Німеччини Олаф Шольц назвав відновлення України «завданням покоління» [68].

Підсумовуючи, можна впевнено стверджувати, що підтримка ЄС нашої держави є суттєвою і важливою. ЄС допомагає Україні протистояти нападу РФ різними шляхами: запровадження пакетів санкцій, надають значну фінансову допомогу, надсилають гуманітарну допомогу для постраждалих під час воєнних дій українців, надають зброю для можливості захисту. Важливим для України також є те, що Європа зацікавлена в зміцненні України, яка володіє досить значними природними ресурсами.

2.3 Перешкоди на шляху інтеграції України до ЄС

З початку встановлення двосторонніх відносин між ЄС та Україною, уряди нашої держави систематично наголошували на необхідності тіснішій співпраці в політико-економічній сфері. В 1997 році відбувся перший саміт в рамках співпраці Україна-ЄС, що стало важливим кроком до можливості євроінтеграції України. «Помаранчева революція», що відбулась в 2004-2005 рр. активізувала зміцнення політичних відносин між Україною і Європою, а прихід до влади проєвропейських сил на чолі з Віктором Ющенко, значно вплинув на посилення дружніх настроїв щодо України.

«Революція гідності» 2014 року сприяла початку абсолютно нового етапу дипломатичних відносин, які до цього були досить прохолодними, через проросійську політику экс-президента Віктора Януковича. Початок російсько-української війни та анексія частини східних територій України стало важким випробуванням в першу чергу для самої України, а також значно вплинуло і на європейську спільноту.

Війна в країні, наявність анексованих територій, пошкодження великої кількості інфраструктури в містах і селах, велика кількість вимушених біженців та внутрішніх переселенців сильно ускладнюють розвиток країни, а отже і гальмують інтеграційний рух в ЄС. Руху України в ЄС перешкоджають зовнішні та внутрішні несприятливі чинники.

З самого початку співпраці, прагнення українців до євроінтеграції було частим предметом політичних маніпуляцій з боку ідеологічно протилежних політичних сил під час виборів, та навіть стали причиною революційних рухів в країні.

Можна виділити наступні перешкоди, які сповільнюють шлях України до демократичної Європи:

1. Неготовність ЄС до розширення.

Проблемою для набуття повноцінного членства в ЄС є зниження підтримки та неготовність до розширення серед держав, які вже є повноправними членами союзу. Це пояснюється тим, що певний відсоток громадян країн-членів ЄС дедалі більше побоюються витрат та ризиків подальшого розширення.

Більшість країн не виключають можливості подальшого розширення, однак прийом нових держав до ЄС повинно бути одноставно погоджено всіма нинішніми учасниками, що може спричинити проблеми для інтеграції України в майбутньому [63]. Країни Балтії та Польща демонструють найвищий рівень підтримки нашої держави, активно закликали надати Україні статус кандидата на членство в ЄС, водночас, головними противниками вступу України в ЄС є

Угорщина та Німеччина, над встановленням з якими дружніх зв'язків, уряду України потрібно буде працювати.

До прикладу, неоднозначні заяви прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана, який славиться проросійською позицією, можуть стати на заваді процесу євроінтеграції України.

2. Висока ціна прийняття України в ЄС.

Перспективи швидкої інтеграції України є досить мізерними, якщо брати до уваги невизначеність перспектив невеликих в порівнянні з Україною країн Західних Балкан - Чорногорії, Північної Македонії, Албанії та Сербії, які стали кандидатами на членство в ЄС набагато раніше за Україну. ЄС вигідніше приймати в свій склад невеликі, але економічно стабільні країни, ніж територіально великі, проте бідні[48].

Варто зазначити, що в даному контексті ЄС скоріше сприятиме інтеграції маленьким країнам, таким як Чорногорія чи Молдова, а не Україні чи Туреччині. На тлі фінансової кризи в Європі та війни в Україні, питання ціни прийняття України в союз є ще більше актуальним.

Україна набагато бідніша та більша (крім Туреччини) за решту держав-кандидатів на вступ до ЄС. Населення України за даними 2021 року становить майже 44 мільйона осіб, а загальне населення країн ЄС становить трохи більше ніж 500 мільйонів осіб. Остання з країн, яка стала членом ЄС в 2013 році, була Хорватія, з чисельністю населення біля 4-х мільйонів. Населення Чорногорії становить менше мільйона осіб, Північної Македонії близько 2-х мільйонів, населення Сербії становить трохи менше 7-ми мільйонів мешканців.

Польща є єдиною країною-членом ЄС, що відносно нещодавно вступила в союз(2004 рік), яку можна порівняти за розмірами та чисельністю населення з Україною. Так, населення Польщі становить 38 мільйонів осіб, проте ВВП на душу населення втричі перевищує ВВП України. Єдиною державою-кандидатом, населення якої перевищує число населення України, є Туреччина, на території якої проживає 85 мільйонів осіб, але її ВВП на душу населення в два рази перевищує показник України.

Низький показник ВВП на душу населення в Україні, в разі вступу країни в ЄС, означає можливість отримання значних субсидій у рамках структурного фонду, який був створений для зменшення різниці в економіці між регіонами ЄС. Таким чином, виділення субсидій для України, стане високою ціною для ЄС в разі набуття нею членства в союзі [53].

В ЄС діє квотна планова економіка, відповідно до якої всі країни-члени ЄС долучаються до спільного ринку і тим самим запроваджують квоти на виробництва певної продукції. Саме тому, на даному етапі співпраці України та ЄС, з урахуванням складної економічної ситуації в державі через воєнні дії та зруйнування частини підприємств, ЄС не вигідно приймати Україну в свій склад.

3. Проблеми з дотриманням верховенства права та недостатня боротьба з корупцією.

Так як Україна є членом РЄ та кандидатом на здобуття членства в ЄС, перед нею є низка міжнародно-правових зобов'язань, що ґрунтуються на верховенстві права та демократії. В ЄС неодноразово наголошували на проблемі високого рівня корупції в країні та на необхідності реформувати судову систему. Корупція стає на заваді інтеграції України в європейське суспільство, та сповільнює створення стали економічних зв'язків. Варто зазначити, що після Революції Гідності 2014 року, в українському суспільстві посилилась боротьба з корупцією, що позитивно відзначилось на відносинах з ЄС [20].

Також проблемою є не достатньо адаптоване українське законодавство до європейських стандартів, що повинно здійснюватися шляхом реформування правової системи України у відповідність до стандартів ЄС.

4. Проблема територіальної цілісності країни.

У відповідності до правової системи ЄС «*Acquis communautaire*», яка охоплює сфери зовнішньої політики, безпекової політики та сферу внутрішніх справ, Україна повинна відповідати вимогам 31 глави, що стосуються іноземної зовнішньої політики та сфери безпеки і оборони. Система являє собою

сукупність прав і зобов'язань, яких повинні дотримуватись всі держави-члени ЄС. Для виконання положень даної системи, Україні потрібно у відповідності до передбачених угод, проводити зовнішню політику основуючись на цих сферах.

Для України це становить проблему, адже окупація військами РФ Криму, Донбасу, частини Херсонщини та Запоріжжя унеможлиблює взяття на себе зобов'язань в сферах міжнародної безпеки.

Важливою умовою для початку процесу переговорів про вступ до ЄС є вирішення прикордонних конфліктів. Наразі неможливо сказати, як довго будуть тривати воєнні дії на частині наших територій, тому розпочата РФ війна сильно перешкоджає інтеграційному процесу [53].

Звісно, ЄС надає вагому допомогу Україні, виділяючи значні кошти, в багатьох країнах Європи приймають вимушених українських біженців, надсилають гуманітарну допомогу постраждалим, однак це не є запорукою інтеграції України до союзу.

Важливо розуміти, що зовнішньополітичний вибір України на користь ЄС та НАТО є основною причиною агресії РФ, інтереси якої кардинально протилежні. В Кремлі не полишають надії про відродження Радянського Союзу та політичне домінування на пострадянському просторі. Можна сказати, що демократизація України є загрозою для керівництва РФ.

Ще донедавна, значний відсоток громадян України за даними соціопитувань закликали до відновлення співпраці з Росією. Найбільша кількість противників ЄС була на Сході країни, що зумовлювалось історичним чинникам - довгий час східні регіони знаходяться під впливом Російської імперії, СРСР, а згодом і сучасної РФ.

Перешкодою для євроінтеграції також є наявність олігархічних еліт в Україні, які досі впливають на правлячі кола та уряд України, а їхні бізнес-інтереси часто пов'язані з Росією. На даний момент фокус уваги українського суспільства зосереджується на воєнних діях, однак ще донедавна в деяких проплачених ЗМІ досить часто можна було побачити маніпуляції на основі

міфів чи стереотипів про ЄС на зразок «бюрократичної структури» чи недостовірної інформації.

До внутрішніх чинників в країні, які перешкоджають процесу інтеграції, можна додати релігійні переконання та неприязнь до ЛГБТ-спільноти з боку ультраправих груп. На акціях протестів, що виступають проти руху України до ЄС, часто можна почути принизливі гасла до ЛГБТ-спільноти, які порушують демократичні цінності особистих свобод, що високо ціняться в Європі.

Таким чином, підсумовуючи вище згадане, можна зробити висновок, що деякі з перелічених проблем можна вирішена протягом певного періоду часу, проте основна проблема - війна, що триває з 2014 року та набула нової фази в 2022 році, залишається найбільшою перешкодою на шляху до євроінтеграції.

Підтримка України європейськими лідерами і політиками та їхня готовність надати фінансову допомогу для максимально можливої в даних умовах стабілізації української економіки є надзвичайно важливою на тлі російської агресії. Однак на національному і міжнародному рівнях є досить багато перешкод на шляху до вступу України в ЄС.

Враховуючи всі проблеми економічного і політичного характеру, неможливо спрогнозувати, наскільки затягнеться процес інтеграції, його успішність чи неуспішність та подальшу ситуацію на європейському континенті і в світовій політиці загалом.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В НАТО

3.1 Прагнення і перспективи співробітництва України та НАТО

НАТО (англ. NATO – North Atlantic Treaty Organisation) – Організація Північноатлантичного договору, що була заснована 4 квітня 1949 року у Вашингтоні. Метою заснування організації була необхідність колективної оборони, через загострення відносин між США та СРСР. З самого початку НАТО розцінювалось як союз США, країн Західної Європи та Канади [69].

Європейські держави вбачали загрозу радянської експансії після державного перевороту в Чехословаччині у 1948 році, в результаті якого до влади прийшла Комуністична партія. Ще одним приводом для настороженості серед європейських країн був потужний радянський військовий потенціал після закінчення Другої світової війни. В 1950-х роках посиленням протистояння між двома військово-політичними блоками: з одного боку НАТО, з іншого - країни Варшавського договору. До цього додалися початок холодної війни та гонка озброєнь.

Згідно з правовими документами Північноатлантичного альянсу, основне завдання НАТО ґрунтується на забезпеченні безпеки держав-членів з застосуванням політичних і військових засобів.

На момент заснування НАТО налічувало 12 країн-засновниць: США, Канаду, Велику Британію, Норвегію, Португалію, Францію, Ісландію, Данію, Італію, Бельгію, Нідерланди та Люксембург. Пізніше до Альянсу приєдналися Греція та Туреччина (1952 рік), Німеччина (1955 рік), Іспанія (1982 рік). Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році, члени колишнього радянського блоку також поповнили ряди НАТО: Польща, Чехія та Угорщина в 1999 році, Болгарія, Словаччина, Румунія, Словенія та країни Балтії - Литва, Латвія, Естонія в 2004 році, Хорватія та Албанія в 2009 році, Чорногорія в 2017 році. Останньою країною, яка приєдналась до Альянсу в 2020 році була Північна Македонія, таким чином на даний момент членами НАТО є 30 країн [46].

Євроатлантична інтеграція є однією з складових зовнішньополітичного стратегічного розвитку України. Цінностями євроатлантичної спільноти, так само як і цінностями ЄС є демократичні принципи, а також забезпечення міжнародної безпеки. Починаючи з 2014 року в нашій країні відбулись суттєві позитивні зміни в бік демократичних цінностей та проведенні важливих реформ в сфері безпеки і оборони [76].

За майже 30-річну історію співпраці між НАТО і Україною вибудувались міцні партнерські відносини, які пройшли декілька етапів розвитку. Кризові події Революції 2014 року, початок війни на Донбасі та захоплення Росією Криму започаткувало новий період у відносинах України з НАТО, що суттєво відзначилось на курсі державної політики та суспільній свідомості. Співпраця України з міжнародними організаціями, такими як ЄС, НАТО, РЄ, ОБСЄ, демонструють прагнення євроатлантичної спільноти зберегти стабільність в Україні.

Початком співпраці між Україною і НАТО можна вважати приєднання України до Ради північноатлантичного співробітництва в 1992 році. Варто зазначити, що Україна стала першою з країн пострадянського простору, яка в 1994 році приєдналась до міжнародної програми НАТО «Партнерство заради миру» [5]. Україна, в якості партнера НАТО, бере участь в миротворчих місіях

для забезпечення миру та міжнародної безпеки. Так, українські миротворці були присутніми у складі міжнародних сил для підтримки безпеки в Косово(1999 рік), Боснії і Герцеговині (1992 рік), Іраку(2006 рік) та Афганістані(2007 рік).

Важливим кроком для посилення співпраці на офіційному рівні було підписання «Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору» 9 липня 1997 року[65] та заснування місії України при НАТО. Також була створено Комісія Україна – НАТО (КУН) в рамках Хартії. У 1999 році в Києві було відкрито Офіс зв'язку НАТО задля співпраці та посилення майбутнього партнерства. 24 квітня 1999 року на саміті НАТО, країни-члени ухвалили «План дій щодо членства в НАТО» (ПДЧ), тобто програму дій, які кожна країна-претендент на вступ повинна виконати для можливості стати членом Альянсу. В Плані зазначалось, що членство в НАТО є відкритим для країн, які бажають долучитись до Альянсу [40].

У листопаді 2002 року було ухвалено План дій Україна-НАТО. Наступний етап розвитку співпраці повинен був розпочатись в 2006 році підписанням плану дій щодо членства в НАТО, однак тодішній уряд України заявив про неготовність країни його підписати. Но Бухарестському саміті 2008 року країни-члени не ухвалили позитивного рішення про надання Україні ПДЧ, однак було запроваджено формат співпраці в рамках «Річної національної програми».

Верховна Рада України в законі «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року ухвалила позаблоковий статус України, однак 23 грудня 2014 року це рішення було скасовано через зрозумілу необхідність захисту країни від агресивних дій РФ. Також Верховна Рада в 2017 році ухвалила закон, у відповідності до якого, членство в Північно-Атлантичному альянсі є пріоритетним в сфері зовнішньої і безпекової політики.

Від початку трагічних подій Революції Гідності, українське суспільство підтримало стратегію України на вступ до ЄС і НАТО. Як повідомляє інтернет-

видання «ZAXID.NET», станом на жовтень 2022 року, на можливому референдумі про вступ нашої держави до НАТО більшість українців, а це 83%, виступили б позитивно за цю ініціативу, категорично проти – всього 4%, не голосувало б 9% громадян. На даний момент, це найвищий показник підтримки вступу до НАТО в Україні [38].

Беручи до уваги вищезгадане, можна виділити наступні перспективи двостороннього співробітництва [80]:

По-перше, Україна має значний досвід багаторічного протистояння і боротьби з російськими агресорами. Цей фактор послуговує на користь НАТО, адже Альянс отримує досить цінну інформацію про російську військову стратегію та воєнний потенціал, що робить розробку програми стримування агресії набагато ефективнішою. Багато членів теперішніх вищого військового керівництва України отримали освіту та пройшли підготовку разом із вищим військовим керівництвом Росії. Глибокі знання про спроможність армії РФ були значно збагачені протягом «гарячих» фаз війни та замороженого конфлікту.

Військова реформа, що була проведена в Україні починаючи з 2014 року, яку запровадили після початку агресії РФ, досить суттєво модернізувала українські Збройні сили, однак саме підтримка нашої країни з боку НАТО дозволяє посилити обороноздатність і воєнну міць.

По-друге, велике значення має геополітична ситуація на європейському континенті. Поразка України у війні призведе до її «радянізації», що стало б великою поразкою для десятилітніх зусиль Заходу та США зробити Європу безпечною і демократичною. Перемога РФ неодмінно призведе до нових конфліктів на територію Європи, так як навіть зараз Росія погрожує країнам Балтії та Польщі відкритим воєнним вторгненням своїх військ. Саме геополітична складова та особиста зацікавленість у власній безпеці підштовхують НАТО та ЄС виявляти багатосторонню підтримку нашої державі.

В економічному плані посилення державної безпеки допоможе стабілізувати економіку України та сприятиме її становленню в якості сильного економічного партнера для країн НАТО. Після потенційного приєднання України до НАТО, суми витрат коштів на Збройні Сили будуть зменшені, адже колективна безпека країн Альянсу є значно дешевшою за індивідуальну оборону певної країни. По суті Північноатлантичний альянс опирається на глобальну ресурсну базу та найбільший у світовій історії військовий бюджет [76].

Дуже важливою для України після приєднання до НАТО є модернізація та посилення військового потенціалу Збройних Сил України. На даний момент, НАТО є найпотужнішим військовим блоком, членами якого є найбільш економічно і технологічно розвинуті країни, тому доступ до найсучасніших військових технологій і озброєнь є великою перспективою для України [48]. Інновації у оборонній сфері не можуть бути розроблені тільки однією країною в силу величезних витрат, тим більше це стосується економічно слабкої України, тому приєднання до НАТО дозволить реформувати ЗСУ і докорінно покращити обороноздатність держави. Вступ до НАТО - це якісний розвиток Збройних Сил України та гарантія безпеки.

Як показує досвід інших країн Східної Європи, вчасності країн Балтії, тільки повноправне членство в НАТО може гарантувати національну безпеку та плавну інтеграцію країни в економічні та політичні структури об'єднаної Європи. Україна на власному прикладі впевнилась, що європейський вибір держави без повноцінної інтеграції в НАТО та ЄС, обов'язково зіштовхнеться з протидією та військовим втручанням з боку РФ.

Теперішня політична система України досі розвивається та є ще досить далекою від демократичних принципів, які є одними з декларованих цінностей Альянсу. Однак можна стверджувати, що з моменту заснування НАТО були випадки вступу в Альянс країн, які були досить далекі від демократичних цінностей, до прикладу, Туреччина та Греція. Наразі Україна продовжує

демократизацію держави, що також позитивно впливає на співпрацю між країною і Північноатлантичним альянсом [80].

Євроатлантична інтеграція допоможе Україні захистити свої кордони, але варто зазначити, що сили НАТО ніколи не втручаються у вирішення внутрішньополітичних конфліктів всередині країн-учасниць альянсу. Тобто для боротьби з внутрішнім сепаратизмом на Донбасі, в Криму чи деінде, Україна зможе розраховувати тільки на свої сили, а без зовнішнього втручання РФ, яка фінансує і активно допомагає сепаратистам, боротьба стане ефективнішою і результативною.

Північноатлантичний альянс працює над вдосконаленням не лише традиційних систем безпеки, а й також систем захисту від нових міжнародних загроз, таких як глобальні терористичні угруповання, кібератаки тощо.

Багаторічна співпраця між Україною та НАТО, а також загроза для безпеки Європи з боку РФ сприяли введенню пакетів санкцій проти РФ. Важливою перевагою від співпраці з НАТО є можливість отримати дані розвідки Альянсу, що в фазі активних бойових дій є надзвичайно корисним.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що спектр позитивних перспектив для України від приєднання до Альянсу є досить широким. Головним чином бажання стати частиною НАТО витікає з необхідності державного захисту, отриманні достатньої кількості сучасного озброєння, потреби реформувати ЗСУ у відповідності до стандартів НАТО. Відповідно до 5-ї Статті договору Північноатлантичного альянсу, напад на будь-яку державу-члена НАТО є нападом на весь Альянс та зобов'язує решту країн відповісти належним чином [69]. Можливо в теперішній ситуації, дане зобов'язання змогло б захистити Україну від відкритої повномасштабної агресії, тому для України надзвичайно важливо стати членом НАТО і виключити можливість безперешкодного нападу на нашу територію.

3.2 Умови до євроатлантичної інтеграції України

Важливим пунктом для євроатлантичної інтеграції є виконання ПДЧ; кожна країна, що має намір приєднатись до Альянсу повинна розробити щорічну програму, складовими якої повинні бути оборонна, політико-економічна та правова сфери. В НАТО діє система зворотного зв'язку, завдяки якій зі сторони самого Альянсу простежується результат та стан виконання Плану [80].

Як показує досвід деяких країн, від затвердження ПДЧ до повноцінного приєднання до НАТО процес може тривати досить довго, адже не існує жодної гарантій отримання членства. ПДЧ не є переліком затверджених критерій, а лише є підготовкою до можливого приєднання до Альянсу. Так, наприклад, в Хорватії даний процес тривав 6 років, тоді як в Північній Македонії процес виконання ПДЧ тривав 12 років.

Починаючи з 2008 року на саміті НАТО, що проходив в Бухаресті, Україна прагнула отримати ПДЧ. На даний момент, 30 вересня 2022 року Україна подала заявку на вступ до Північноатлантичного альянсу. До цього моменту Україна співпрацювала з НАТО через програму Партнерства з обмеженими можливостями, задля посилення співробітництва та відповідності стандартам Альянсу. Україна стала членом програми в червні 2020 року, що значно розширило військово-політичну співпрацю.

На даний момент в Україні було зроблено багато кроків для демократичного розвитку країни та посилення взаємосумісності з НАТО [69]:

- з 1997 року діє Комісія НАТО-Україна, метою якої є розвиток і підтримка партнерських відносин;
- з 1997 року розпочала роботу Місія України при НАТО, а в березні 2016 року було відкрито Представництво НАТО в Україні;
- 12 червня 2020 року Україна приєдналась до Програми розширених можливостей НАТО.

Однак, лише повноцінне приєднання до військово-політичного союзу може суттєво зміцнити відносини між Україною та НАТО порівняно з поточними.

Основними умовами на шляху до євроатлантичної інтеграції для України є [48]:

- створення системи протидії корупції в усіх сферах життя країни, від парламенту до корупції в збройних силах. Саме наявність корупції в країні є однією з найбільших перешкод для України до євроатлантичної інтеграції, тому проведення чіткої антикорупційної політики збільшить шанси України на вступ.;

- підтримка демократичних цінностей, дотримання верховенства права;

- готовність України до виконання міжнародних зобов'язань, у тому числі і у якості майбутнього члена Альянсу;

- встановлення належного цивільного контролю над збройними силами країни;

- сприяння розвитку добросусідських відносин з іншими державами, повага до суверенітету до інших країн; заборона застосовувати силові методи проти іншої держави;

- вирішення етнічних та територіальних конфліктів мирними методами;

- переведення військового озброєння у відповідності до стандартів

НАТО.

Країни-кандидати на вступ до НАТО повинні довести свою відповідність критеріям вступу, бути сумісними з збройними силами вже наявних держав-членів, для успішної співпраці на спільних навчаннях та міжнародних військових операціях. Для взаємосумісності у військовому плані країни-члени та країни претенденти на вступ повинні дотримуватись подібних доктрин, уніфікованої структури збройних сил та типу озброєнь [76].

Перед повномасштабною фазою військового вторгнення в Україну, рівень ЗСУ був досить високий, однак застаріле озброєння було проблемою для

повноцінної модернізації війська. Після вторгнення РФ в Україну 24 лютого, Альянс активізував поставки озброєнь для допомоги Україні. Військові української армії за короткий термін оволоділи сучасною зброєю західного зразка: NLAW, ПЗРК Stinger, Javelin, системи ППО, гаубиці M777, протикорабельні ракети Harpoon, бронетранспортери M113 тощо.

Варто зазначити, що Мелінда Сіммонс, посол Великої Британії в Україні, заявила, що українська армія довела сумісність з арміями країн НАТО, а остаточне рішення про вступ України до блоку НАТО буде залежати від оборонних реформ [19].

Серед основних перешкод для України на шляху до євроатлантичної інтеграції (крім агресії РФ) вже традиційно є неналежне функціонування державної влади та корумпованість судових і політичних систем. Бажання України вступити в ЄС і НАТО є рушійною силою для виконання запланованих реформ.

Як показує досвід держав Центральної та Східної Європи, інтеграція до ЄС і НАТО відбувається паралельно. Дуже важливим є розуміння громадянами України, що успішна інтеграція до європейських структур це не тільки сфера роботи уряду і дипломатів, це також й активні дії з боку суспільства.

На саміті НАТО, що відбувся 29 червня, країни-члени запросили Швецію та Фінляндію приєднатись до блоку. Швидкий вступ цих країн став можливим завдяки багаторічній військово-політична та культурній приналежності до європейської спільноти. Дані країни є членами ЄС, довели сумісність з НАТО, мають стратегічне географічне положення. Відповідність всім критеріям на вступ є запорукою успіху цих країн, навіть без етапу виконання ПДЧ.

Президент України та депутати повідомили, що Україна не проти рухатись шляхом цих держав та пропустити етап виконання критеріїв індивідуального ПДЧ [56]. Дана ініціативи виглядає цілком логічно, враховуючи величезний внесок нашої країни в стримуванні російської агресії та підтримки безпеки і миру на європейському континенті.

Як повідомив Володимир Зеленський, Україна вже довела свою сумісність з НАТО і відповідає стандартам Альянсу. Україна подала заявку на пришвидшену процедуру вступу до НАТО 30 вересня 2022 року [17]. На цьому моменті постає питання власне про готовність Північноатлантичного альянсу до настільки швидкої інтеграції України з всіма внутрішніми проблемами в країні. Слід зазначити, що дана ініціатива була досить несподіваною як для США, так і для решти членів Альянсу.

Однак, членство в НАТО, а також процедура вступу до блоку, не передбачає необхідності подачі заявки на вступ, що сильно відрізняється від процесу вступу до ЄС. Ініціатором запрошення нових членів в свій склад виступає сам Альянс у випадку одностайного погодження даної ініціативи всіма державами-членами. Так, наприклад, Північна Македонія ніколи не подавала жодної заявки на вступ, хоч і приєдналась до блоку останньою. Для можливості вступу достатнім є офіційне прагнення країни-претендента [17].

У теперішній ситуації на фоні військових дій, формат «Рамштайн», розробка двосторонніх безпекових угод для України, діяльність дипломатичних українських делегацій в ЄС, відеозвернення українського президента в парламентах держав-партнерів і, врешті-решт, факт подачі заявки на вступ до НАТО є прикладами активного залучення країн ЄС і Альянсу до посиленої співпраці.

Для України важливо не зникати з інформаційного поля стратегічних партнерів. Звісно, при всьому бажанні України до швидкої євроатлантичної інтеграції, Україна не зможе приєднатись до блоку без належної підготовки, однак сам факт подачі заявки можна розглядати як офіційну незворотність процесів євроатлантичної інтеграції. Подачу заяви на прискорений вступ також можна розцінювати, як своєрідну відповідь України на незаконну анексію українських територій з боку РФ та проведення на них фальшивих псевдореферендумів.

3.3 Збройна агресія РФ проти України та виклики країнам НАТО

Після приходу до влади Віктора Януковича і його соратників в Україні почався період програми русифікації та намагання тодішньої влади відвернути українське суспільство від ідеї інтеграції в Європу. Український уряд та на той час Прем'єр-міністр України Микола Азаров, восени 2013 року заявили про «невигідність» затвердженого курсу на інтеграцію до ЄС і оголосили про призупинення підписання угоди про асоціацію з ЄС, що стало причиною масових протестів в Україні, які переросли в масштабну революцію.

В наслідок протестів у лютому 2014 року Янукович разом з частиною Партії Регіонів втік до Росії. Європейські погляди українців стали загрозою для РФ, яка боялась втратити вплив на Україну, тому скориставшись складною політичною ситуацією війська РФ розпочали вторгнення у чужу суверенну державу. Анексія в 2014 році українського півострова Крим стало початком неоголошеної війни РФ проти України, яка активно підтримувала незаконні формування бойовиків в східних регіонах країни. За підтримки РФ в травні 2014 року було проведено псевдореферендуми, в результаті яких було проголошено створення «народних республік» у Донецьку (ДНР) та Луганську (ЛНР).

В умовах різкої зміни політичної влади в державі реакція офіційного Києва була обмеженою, і тільки після президентських виборів, які проходили наприкінці травня 2014 року, Україна змогла застосувати військову силу для відновлення цілісності та конституційного порядку у східних регіонах. Українська армія почала контрнаступ на формування бойовиків, однак за даними розслідувань Bellingcat та підтвердженням української сторони, РФ задіяла свої війська для посилення сепаратистів, при цьому заперечуючи свою військову присутність на українській території.

У ході військових зіткнень українські війська зазнали поразки під Іловайськом, що змусило Україну підписати Перші Мінські угоди, а після боїв під Дебальцевим у 2015 році було підписано Другі Мінські угоди.

В наслідок подій 2014 року зовнішня політика Україно повністю орієнтувалась на Захід, так, в 2019 році було внесено зміни до Конституції, в якій закріплювалась стратегічна ціль України на членство в ЄС і НАТО. У бюлетені НАТО за лютий 2022 року відмічено, що від початку російської агресії проти України у 2014 році, НАТО неухильно проявляє підтримку цілісності української держави та поваги до її територій.

Країни-члени НАТО не визнають незаконну анексію українських територій, внаслідок чого припинили співпрацю з Росією, однак залишаючи при цьому можливість для проведення діалогу з РФ. З 2014 року НАТО зміцнило оборонні позиції в центральній та східній частинах блоку, та поглибило співпрацю з Україною, зокрема шляхом вишколу особового складу української армії, також починаючи з 2022 року було активізовано поставки зброї [5].

Починаючи з жовтня 2021 року в засобах масової інформації з'явилися перші попередження про неминуче вторгнення військ РФ в Україно, що стане новою «гарячою» фазою війни. Російські офіційні особи заперечували підготовку до війни з Україною, навіть після початку нападу, в Кремлі не говорять про відкриту війну з Україною, а лише визнають агресію як військову «спецоперацію».

Повномасштабне вторгнення розпочалось вранці 24 лютого 2022 року, коли війська РФ перетнули український кордон з трьох напрямів: власне з Росії, з Білорусі та з окупованих раніше територій України - Криму та квазі-республік ЛДНР. Воєнні дії спричинили міграційну кризу, близько 8 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами, а біля 7 мільйонів змушені були виїхати з країни.

Агресія Росії була рішуче засуджена країнами ЄС і НАТО, а також було ухвалено Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН ES-11/1, в якій засуджувались дії РФ та була вимога ООН до негайного виведення військ з території України. За дану резолюцію проголосувала 141 держава, проти - 5, утрималися - 35. Активна допомога Україні стала можливою завдяки активній громадянській

позиції громадян держав-членів ЄС та НАТО, як сказала соціолог-аналітик соціологічної групи «Рейтинг» Тетяна Скрипаченко в статті для видання «Європейська правда»: «...громадська підтримка проукраїнського напрямку серед багатьох країн дає надію на непохитність політичних позицій на користь України у владних верхівках цих держав» [37].

В Україні вторгнення призвело до колапсу економіки і припинення роботи повітряного і морського транспорту. Також було завдано шкоди навколишньому середовищу та інфраструктурі, було зруйновано чи окуповано багато населених пунктів. У глобальному масштабі вторгнення і пов'язані з ним санкції призвели до скорочення міжнародної торгівлі та різкого зростання цін на продовольство й енергоносії [43].

З моменту вторгнення НАТО відразу ж розпочало активно підтримувати Україну в цій нерівній боротьбі. Так, Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг заявив, що члени Альянсу забезпечать Україні змогу захистити свої території, а українці можуть розраховувати на економічну і військову підтримку [34].

Після провалу блискавичної війни та рішучого спротиву українців, війська РФ відступили від Київської, Сумської та Чернігівської областей, проте було посилено угруповання на Донбасі та фактично розпочато другу фазу війни - війну на виснаження.

Дослідники визначили захоплення Києва, поразку української армії і встановлення в Києві дружнього до Росії режиму як початкові стратегічні цілі російського вторгнення. Політолог та депутат Європарламенту Андрюс Кубілюс зазначає, що початковою стратегічною метою ревізіоністів є анексія всієї території України і проголошення тристоронньої федерації у складі Росії, Білорусі та України. А. Кубілюс також зазначає, які першочергові кроки повинна зробити Україна в теперішній ситуації задля вступу в НАТО і ЄС [41].

Після початку активних бойових дій США, Канада та низка європейських країн заявили про постачання Україні зброї та військового спорядження. Перш за все йдеться про протитанкове озброєння, переносні зенітно-ракетні

комплекси, стрілецька зброя та боєприпаси, шоломи, бронежилети та інший захисний одяг. Так, у квітні уряд Чехії передав Україні танки і бронемашини радянського зразка, а тодішній прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон оголосив про постачання 120 бронемашин і протикорабельних ракетних комплексів.

19 квітня Марк Рютте, прем'єр-міністр Нідерландів анонсував, що його країна направить в Україну бронетехніку та інше важке озброєння. Уряд Німеччини не планував постачати важке озброєння для України, але все ж було ухвалено рішення надати Україні 50 одиниць самохідних зенітних установок «Гепард» [47].

Варто зазначити, що деякі країни остерігаються можливості бути втягненими у війну проти Росії після можливого приєднання України до Альянсу. Разом з цим, деякі країни оголосили, що не перешкоджатимуть своїм громадянам, які виявляють бажання взяти участь у бойових діях на боці України. Жозеп Боррель також зауважив, що членам Альянсу і самій Україні відразу було зрозуміло, що солдати країн НАТО не будуть брати участь в цій війні.

У квітні 2022 року під час зустрічі на базі ВПС Рамштайн було сформовано проукраїнську коаліцію, яка складається з 40 країн, включно з країнами НАТО, Ізраїлем і Японією. Метою створення коаліції було сприяння наданню військової підтримки Україні. За повідомленнями, 14 вересня близько 5000 українських військовослужбовців пройшли військову підготовку у Великій Британії в рамках операції «Interflex», де вони мали змогу отримати знання тактичної медицини, пройти тактичну і психологічну підготовку тощо.

Але, незважаючи на поразки РФ на фронті і визволення ЗСУ окупованих територій на Київщині, Сумщині, Чернігівщині, Херсонщині та Харківщині, російський диктатор Путін все ще не покидає своїх агресивних планів. Це підтверджується його виступом на щорічному засіданні дискусійного клубу «Валдай» 27 жовтня 2022 року. Відомий український політолог Віталій Портников зазначає, що війська РФ зазнали очевидної поразки, не маючи

достатньої сили, щоб тримати під контролем захоплені після 24 лютого українські території, не говорячи про нові загарбання. Санкції та ізоляція виявляють сильний тиск на Кремль, і тому було б логічно очікувати від Путіна поміркованих дій [4].

Після незаконної і злочинної анексії Криму військами РФ у 2014 році, НАТО всіляко підтримує реформування збройних сил України, включно з оснащенням та фінансовою підтримкою. Крім того, країни-члени НАТО сприяли і забезпечили військовий вишкіл для тисяч українських військовослужбовців.

Збройні сили України також нарощують свій потенціал, беручи участь у навчаннях і операціях НАТО. З 2016 року підтримку НАТО організовано в рамках Всеосяжного пакету допомоги (ВПД), який зосереджений на таких ключових галузях, як кіберзахист, логістика та протидія гібридній війні. Широкий спектр заходів із нарощування потенціалу НАТО охоплює програми та цільові фонди [41]. Після повномасштабного вторгнення РФ, держави-члени НАТО надають підтримку Україні на безпрецедентному рівні.

НАТО ефективно відповідає на запити України стосовно допомоги і сприяє наданню як гуманітарної допомоги, так і оборонного озброєння. Згідно зі статтею 5 Статуту НАТО, в якій йдеться про непорушну запоруку безпеки і колективної оборони, Альянс може спрямовувати зброю в Україну без шкоди для власної безпеки.

Водночас, встановлена Альянсом система загальних стандартів і сумісних систем дозволяє союзникам надавати Україні обладнання з упевненістю в тому, що воно може бути доповнене сумісним обладнанням, наданим іншими союзниками [6].

Дружні з Україною держави-члени Альянсу направили в Україну в якості підтримки легку та важку військову техніку, протитанкові системи, засоби ППО тощо. На сьогоднішній день країни НАТО надали Україні військову техніку на мільярди євро. Все це щодня змінює ситуацію на полі бою,

допомагаючи Україні відстоювати право на захист власних територій від загарбників, яке зафіксоване у Статуті ООН.

Країни НАТО також надають гуманітарну допомогу для постраждалих українців, які мимоволі стали біженцями в різних країнах. Варто відзначити, що країни-члени НАТО співпрацюють з Україною та міжнародними організаціями з метою притягнення воєнних злочинців до відповідальності. Передовсім йдеться про вбивство, катування, викрадення цивільного населення, а також порушення Женевської конвенції у поводженні з військовополоненими [6].

Союзники також підтримували міжнародні зусилля щодо забезпечення експорту зерна з України та пом'якшення глобальної продовольчої кризи. Як повідомив Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг від початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 року станом на 28 квітня 2022 року держави-члени НАТО надали допомогу у військовій сфері для України на суму близько 8 млрд. доларів США [62].

На саміті НАТО, що проходив в червні 2022 року в Мадриді лідери країн-партнерів НАТО узгодили пакет розширеної допомоги для України, а саме, надання медикаментів, постачання пального, постачання протимінного обладнання, засобів для захисту від біологічної і хімічної загрози.

Крім того, країни-члени домовилися надати Україні допомогу в переході від радянського обладнання до сучасного устаткування НАТО, поліпшення оперативної сумісності з силами НАТО і подальшому зміцненні інститутів оборони і безпеки України [47]. Під час Мадридського саміту Генеральний секретар альянсу Єнс Столтенберг заявив, що в НАТО було схвалено комплексний пакет для допомоги Україні.

У більш довгостроковій перспективі країни НАТО проявляють готовність до систематичної підтримки та сприяння фінансової допомоги для України на час її повоєнного відновлення.

Разом з цим, лідери країн НАТО підкреслюють, що допомога, яка надається Україні є виключно для оборони, а постачання Україні летальної зброї сильно обмежується договорами Альянсу. Важливо підкреслити, що

НАТО уникає прямого збройного протистояння з РФ, наголошуючи, що це російсько-українська війна за свободу України.

Комплексний пакет допомоги покликаний не тільки для міжнародної підтримки України, а також як важливий попереджувачий сигнал для РФ, що співпраця Альянсу та України не залежить від бажань Кремля. 5 листопада 2022 року Єнс Столтенберг заявив, що для НАТО є важливим, щоб ні народ України, ні влада України, ні РФ не сумнівались в непохитності двосторонньої співпраці між Україною та Північноатлантичним альянсом [34].

Разом з тим, в НАТО і ЄС проявили стурбованість через ризик контрабанди західної зброї в Україні. Після неодноразових ретельних перевірок експертами НАТО та ЄС було остаточно встановлено, що Україна належним чином забезпечує облік зброї, що їй постачають союзники для можливості захисту своїх регіонів від військової агресії РФ. На думку речника ЄС Пітера Стано маніпулятивні вкиди РФ про «махінації з контрабандою зброї» в Україні є пропагандою і фейком [61].

Ще один проект здійснюватиметься паралельно з переходом на озброєння за стандартами НАТО, що відноситься до військово-промислового комплексу української держави. Як відомо, українські військові технології переважно базуються на розвитку радянських збройових досягнень. Як зазначається, Альянс очікує від України надання інформації, отриману у боях з РФ. Військове командування НАТО бере до уваги досвід ЗСУ, аналізуючи хід подій в Україні, та відзначають хорошу підготовку військових України. Так, наприклад, під час онлайн-зустрічі командувача ВМС ЗСУ віце-адмірала Олексія Неїжпапи з командувачем Морського командування НАТО віце-адміралом Кітом Блаунтом було відзначено високий рівень підготовки та професіоналізм українських військових моряків, які успішно опановують нові зразки західного озброєння [60].

Попри потужну підтримку України міжнародною спільнотою слід зазначити, що питання набуття Україною членства в НАТО, зрештою як і набуття членства в ЄС, важливою є позиція країн-лідерів Євросоюзу,

Німеччини і Франції. Як зазначає контриб'ютор інтернет-видання «Forbes Ukraine» Маріанна Фахурдінова, ставлення цих країн до заявки України на вступ до НАТО є досить стриманим, так як ФРН досі блокує надання Україні деяких видів важкого озброєння, а Президент Франції досі намагається домовитись з Путіним [58]. Проте, за словами керівника Офісу Президента Андрія Єрмака, членство України в НАТО суттєво посилить позиції Альянсу [67].

Отже, з урахуванням вищенаведеного можливо зробити висновок, що на даному етапі збройного протистояння проти РФ, Україна отримує потужну міжнародну підтримку, а за допомогою постачання озброєння, ЗСУ можуть дати відсіч ворогу. Можна з впевненістю сказати, що успіх Україною в цій війні ґрунтується на героїзмі українських військових, а також активній підтримці країни НАТО і ЄС, які прийняли виклик цієї війни та нарощують свої зусилля навколо України, надаючи всебічну військову, медичну, транспортну, фінансову підтримку.

Однак варто пам'ятати, що крім підтримки в скрутному становищі, Україна також повинна виконувати зобов'язання для того, щоб повністю відповідати стандартам НАТО, а це перш за все оборонна, судова та антикорупційна реформи і побудова демократичного суспільства. Без миру в Україні не буде миру в Європі, тому міжнародна європейська спільнота та США допомагатимуть Україні досягти повноцінної перемоги проти «імперії зла» - Російської Федерації.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження, а саме перспектив та перешкод для України на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції, можна зробити наступні висновки:

1. Прагнення України вступити в ЄС і НАТО є зовнішньополітичними пріоритетами держави, закріпленими в Конституції України. На основі досліджень науковців було сформовано теоретико-методологічні підходи для аналізу прагнень і перешкод, що гальмують рух України до ЄС і НАТО.

2. Основними цінностями Європейського Союзу та Євроатлантичного альянсу є демократія та верховенство права. Всі держави-члени цих організацій, а також кандидати на членство зобов'язані дотримуватись цих

цінностей, а також сприяти добробуту на європейському континенті і підтримувати мир. Інтеграція до ЄС і НАТО - багатоетапний і досить повільний процес, який вимагає багато зусиль від уряду і від громадян країни.

Визначено основні переваги для України в процесі євроінтеграції є:

- підвищення і стабілізація рівня економіки;
- становлення України, як демократичної країни, а українців – націю, що дотримується прав людини на проявляє толерантність у всіх сферах;
- зміцнення безпеки країни;
- подолання корупції.

3. Визначено кроки, зроблені Україною на шляху до європейської інтеграції, проаналізовано поточну ситуацію та активну підтримку ЄС і НАТО на цьому шляху. Після набуття незалежності, Україна стала співпрацювати з НАТО та ЄС, проходячи важкі кризи двох революцій та війну, однак співпраця між Україною та цим організаціями тільки посилилась.

4. Проаналізовано перешкоди, які гальмують швидку інтеграцію України в європейські структури. Серед основних перешкод можна виділити:

- слабка економіка, в наслідок чого наша держава маже стати тягарем для європейської спільноти;
- проблеми з дотриманням верховенства права та малоефективна боротьба з корупцією в країні;
- повільне виконання запланованих реформ;
- проблема територіальної цілісності;
- небажання НАТО вступати у відкриту війну проти РФ.

Більшість проблем, з якими зіштовхнулась Україна можна вирішити шляхом демократичних перетворень і проведення реформ, однак головна проблема – війна в країні, кардинально впливає на уповільнення розвитку України. Зовнішня агресія РФ та внутрішній сепаратизм перешкоджають повноцінній інтеграції України в систему європейських цінностей. На даному етапі після повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну, міжнародна підтримка, яку надають багато країн, є надзвичайно важливою.

Незважаючи на активну підтримку нашої держави на міжнародному рівні, досі залишаються серйозні перешкоди для вступу до ЄС і НАТО на національному (внутрішньому) і європейському (зовнішньому) рівнях. Навіть зараз можна прогнозувати, що євроінтеграційний і євроатлантичний процес будуть довгими і з нечіткими результатами, внаслідок економічних проблем, війни з РФ та небажання самої Європи до розширення.

5. Визначено перспективи співробітництва України та НАТО і сформовано низку перешкод, які гальмують процес набуття членства. Також були проаналізовані передумови для бажання вступу в НАТО і окреслено обов'язкові умови для вступу України в Альянс, які опираються на економічний і безпековий виміри. Проведення реформ є єдиною запорукою успіху для можливості набуття членства в майбутньому.

Членство в НАТО і ЄС є стратегічно важливим для України, однак і для цих організацій Україна є запорукою колективної безпеки на європейському континенті, що робить Україну важливим союзником.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артёмов І.В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз: навчальний посібник. –Ужгород: Ліра, 2007. 384 с.
2. Артёмов І.В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції: навчальний посібник. – Ужгород: 2008. 332 с.
3. Боднар А.О. Сутність поняття «інтеграція» в контексті сучасних дослідницьких підходів / А.О. Боднар // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2012. – №1. – с. 26-29.
4. «Валдайський» Путін. Чому він не вгамовується і хоче й далі воювати з Україною? / Віталій Портников // Радіо Свобода від 29 жовтня 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/putin-viyna-porazky-kremlya/32106567.html> (дата звернення: 02.11.2022).
5. Відносини Україна – НАТО // NATO Press Fact Sheets. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/2/pdf/220214-factsheet_NATO-Ukraine_Relations_-2.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
6. Відповідь НАТО на вторгнення Росії до України // NATO Press Fact Sheets. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm (дата звернення: 17.10.2022).
7. Волощук І.А. Перспективи інтеграції України на рівні її регіонів у світовий економічний простір / І. О. Волощук // Моделювання регіональної економіки. 2013. № 1. с. 444-454
8. Генсек НАТО офіційно отримав заявку України про вступ до Альянсу / Андрій Стець // ZAXID.NET від 4 жовтня 2022 року. URL: https://zaxid.net/gensek_nato_ofitsiyno_otrimav_zayavku_ukrayini_pro_vstup_do_alyansu_n1550660 (дата звернення: 27.10.2022).
9. Голова Єврокомісії: Україна має вступити до ЄС // Радіо свобода від 28 лютого 2022 року. URL: <https://web.archive.org/web/20220321160930/https://www.radiosvoboda.org/a/ukraina-tse-evropa/31726911.html> (дата звернення: 23.10.2022)

10. Добржанська О.О. Результати імплементації ініціативи «Східне партнерство» Україною станом на кінець 2013 р. // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2014. Вип. 702-703. – с. 114-119.
11. Добржанська О.О. Результати участі України у східному партнерстві станом на початок 2018 року // Rocznik Chełmski – 2018. – Т.22. – s. 237-244.
12. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) // Верховна Рада України: документ 994_017 від 1 січня 2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 17.10.2022).
13. Єврокомісар відкинув можливість прискореної процедури щодо вступу України до ЄС / Олександр Топчій // УНІАН від 7 листопада 2022 року. URL: <https://www.unian.ua/world/yevrokomisar-vidkinuv-mozhlivist-priskorenoji-proceduri-shchodo-vstupu-ukrajini-do-yes-12037425.html> (дата звернення: 05.11.2022).
14. Європейський ленд-ліз для України: якою може бути військова допомога ЄС / Олександр Калінченко // Європейська правда від 19 жовтня 2022 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/19/7148890/> (дата звернення: 23.10.2022).
15. Європейський Союз: загальна інформація, організаційна структура, правова система : словник-довідник / уклад. Кононенко Ю. С., Лубко І. М. – Черкаси, 2019. – 290 с.
16. ЄС: запуск е-декларування є ключовим фактором продовження реформ // Радіо Свобода від 01 вересня 2016 року. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27959857.html> (дата звернення: 18.10.2022).

17. Заявка до НАТО, де нас не чекали: всі деталі рішення Зеленського про «швидкий вступ» до Альянсу // Європейська правда від 2 жовтня 2022 року. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/10/2/7147904/> (дата звернення: 28.10.2022)
18. Зеленський підписав заявку на членство України в ЄС – Рада // Радіо Свобода від 28 лютого 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-pidpysav-zayavku-chlenstvo-v-eu/31728472.html> (дата звернення 18.10.2022)
19. ЗСУ довели сумісність із НАТО, для рішення про вступ потрібна оборонна реформа – посол Британії // Радіо Свобода від 7 листопада 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukraine-nato-posol-brytanii/32118803.html>
20. Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2019. – Випуск 23, частина 1. с. 112 – 117. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/25.pdf (дата звернення 15.10.2022).
21. Ковальова О.О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України: Монографія. К.: Ін-т держави та права ім. В.М. Корецького НАН України, 2014. с. 245 – 249.
22. Коврик-Токар Л.І. Забезпечення територіальної цілісності як важлива складова національної безпеки сучасної України // Rocznik Chełmski. – 2017. – №21. – с. 247–259. URL: <http://cyfrowa.chbp.chelm.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=15> (дата звернення 18.10.2022).
23. Копійка В. В., Т. І. Шинкаренко; за ред. Л. В. Губерського. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / — 2-ге вид., виправл. і доповн. — К.: Знання, 2012. — 759 с.
24. Копійка В. В. Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: застосування та етапи становлення. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2011. 448 с.

25. Корнієнко В.О.: Україна в Європі і світі: електронний навчальний посібник / В.О. Корнієнко. Вінниця: ВНТУ, 2018. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/korniyenko_np_ukr_yevropi_sviti/ (дата звернення 18.10.2022).
26. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу у галузі освіти та науки / О. Круглашов // Політичний менеджмент: Український науковий журнал. 2015. №4. с. 115 – 126.
27. Круглашов А. М., Озимок І., Астапенко Т. С., Руссу В. В. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття: довідник./ склад. А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. - Ч.1.Чернівці, 2010. – 212 с.
28. Кудряченко О.І. Європейський вибір України: необхідність, реалії, перспективи / О.І. Кудряченко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2019. Вип. 15. с. 147-154
29. Макар Ю.І., Добржанська О.О. Східне партнерство та Україна / Ю.І. Макар, О.О. Добржанська // Зовнішні справи. – 2011. – № 3. – с. 15 –19.
30. Мартинюк В. Невійськова допомога НАТО Україні в умовах агресії Росії // УНЦПД №15/740 від 20 серпня 2015. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/nev-yiskova-dopomoga-nato-ukra-n-v-umovah-agres-ros> (дата звернення 18.10.2022).
31. Матюшенко І.Ю., Беренда С.В., Резніков В.В. Євроінтеграція України у системі міжнародної економічної інтеграції. Х.: ХНУ імені В.М. Каразіна, 2015. — 496 с.
32. Мелещенко Т., Волошин І. Шлях України до НАТО: основні проблеми, здобутки та перспективи євроатлантичної інтеграції // Український історичний журнал. — 2021. — Число 4. — с. 104.
33. Моцок В.І. Просування демократії у політиці ЄС й США щодо України: порівняння підходів і цілей // Rocznik Chełmski. – 2014. – Т 18. – s. 199-208.

34. НАТО підтримує право України на захист – Столтенберг // Укрінформ від 5 листопада 2022 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3608411-nato-pidtrimue-pravo-ukraini-na-zahist-stoltenberg.html> (дата звернення: 12.11.2022).
35. Оцінка виконання Планів дій Європейської політики сусідства. Виконання Плану дій Україна – ЄС: довкілля та сталий розвиток/ за ред. Н. Андрусевич. Львів. – 2009. – 104 с.
36. Підтримка України у війні з Росією. Якою є ціна для Заходу // BBC News Україна від 25 березня 2022 року. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60864023> (дата звернення: 18.10.2022).
37. Підтримка України у світі: які країни схвалюють надання зброї та санкції проти РФ / Тетяна Скрипченко // Європейська правда від 20 червня 2022 року URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/20/7141506/> (дата звернення: 16.10.2022).
38. Підтримка українцями вступу до НАТО сягнула найвищого рівня в історії / Олександра Бодняк // ZAXID.NET від 3 жовтня 2022 року URL: <https://zaxid.net/pidtrimka-ukrayintsyami-vstupu-do-nato-syagnula-nayvish-hogo-rivnya-za-istoriyu-sposterezhen-n1550573> (дата звернення: 7.11.2022).
39. План дій «Україна-Європейський Союз». Європейська політика сусідства: Розпорядження КМУ від 12 лютого 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text (дата звернення: 17.10.2022).
40. План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ): Постанова ВРУ № 950_009 від 24.04.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009#Text (дата звернення: 17.10.2022).
41. План євроінтеграції: коли можливий вступ України до ЄС та як його досягти / Андрюс Кубілюс, депутат Європарламенту // Європейська правда від 8 липня 2022 року. URL:

- <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/07/8/7142850/> (дата звернення: 17.10.2022).
42. Погляди Вінстона Черчілля щодо об'єднання Європи / Д.В. Ченчик // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – № 701: Історія. – Х.: ВХНУ, 2005. – Вип. 37. – с. 199-206.
43. Посол ЄС: надання Україні статусу кандидата – це визнання всіх жертв українців // Європейська правда від 23 червня 2022 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141925/> (дата звернення: 17.10.2022).
44. Польща сьогодні демонструє історичний рівень підтримки України – Володимир Зеленський за результатами зустрічі з Анджеем Дудою в Києві // Офіційне представництво Президента України від 22 травня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/polsha-sogodni-demonstruye-istorichnij-riven-pidtrimki-ukray-75269> (дата звернення: 15.10.2022).
45. Прем'єрка Литви: Україна як ніхто інший заслужила на членство в ЄС // Укрінформ від 14 березня 2022 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3429473-premerka-litvi-ukraina-ak-niht-insij-zasluzila-na-clenstvo-v-es.html> (дата звернення 19.10.2022).
46. Про Євроатлантичну Інтеграцію // Портал МВС від 7 жовтня 2022 року. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/projekti-mvs/jevroatlanticna-integraciya-ukrayini/pro-jevroatlanticnu-integraciyu-1> (дата звернення 23.10.2022).
47. Прощай, советское оружие: какую помощь НАТО получит Украина. Юрий Шейко по результатам саммита НАТО в Мадриде // DW від 29 червня 2022 року. URL: <https://www.dw.com/ru/proshhaj-sovetskoe-oruzhie-kaquju-pomoshh-nato-poluchit-ukraina/a-62308530> (дата звернення 18.10.2022).
48. Романько І.І. Історія України. Європейська та євроатлантична інтеграція України: історія, сучасний стан, перспективи. Навчальний посібник/ Кропивницький: ЛА НАУ, 2017. – 272с.

49. Словаччина пропонує створити спеціальну процедуру для приєднання України до ЄС // Європейська правда від 27 лютого 2022 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/27/7134863/> (дата звернення: 16.10.2022).
50. Словенія виступила за надання Україні перспективи членства в ЄС // Європейська правда від 27 лютого 2022 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/27/7134796/> (дата звернення: 16.10.2022).
51. Угорщина підтримала прискорення вступу України до ЄС // Європейська правда від 1 березня 2022 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/1/7134982/> (дата звернення: 16.10.2022).
52. У Києві Володимир Зеленський зустрівся з президентами Польщі, Латвії, Литви та Естонії // Офіційне представництво Президента України від 13 квітня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-kiyevi-volodimir-zelenskij-zustrivsyia-z-prezidentami-polsh-74301> (дата звернення: 17.10.2022).
53. Україна-ЄС: шлях до політичної асоціації / Razumkov centre - Київ : Konrad Adenauer Stiftung, 2021. - 120 с.
54. Україна і ЄС підписали 5 угод для євроінтеграції та протидії російській агресії – Шмигаль // Радіо Свобода від 5 вересня 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrayina-es-dopomoga/32019287.html> (дата звернення: 17.10.2022).
55. Україна-НАТО: від знайомства до повноцінного членства / Укладач Павлюк М. В. — Чернівці, 2008. — 38 с.
56. Україна не проти йти шляхом Швеції і Фінляндії – Офіс президента про заявку НАТО // Радіо Свобода від 2 жовтня 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nato-ofis-prezydenta/32061929.html> (дата звернення : 28.09.22).

57. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Що це означає? // ZAXID.NET від 23 червня 2022 року. URL: https://zaxid.net/ukrayina_otrimala_status_kandidata_ta_chlenstvo_v_ues_n1545039 (дата звернення : 28.09.22).
58. Україна хоче екстрено потрапити до НАТО. Чи готові міжнародні партнери прийняти Україну до Альянсу // Forbes Ukraine від 3 жовтня 2022 року. URL: <https://forbes.ua/svit/ukraina-khoche-ekstrenno-potrapiti-v-nato-chi-gotovi-mizhnarodni-partneri-priynyati-ukrainu-v-alyans-03102022-8735> (дата звернення: 17.10.2022).
59. Україна хоче особливого формату співпраці в рамках Східного партнерства / Олексій Гончарук // Українська правда від 31 жовтня 2019 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/10/31/7102477/> (дата звернення: 16.10.2022).
60. У НАТО відзначили високий рівень підготовки українських військових моряків // Укрінформ від 28 жовтня 2022 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3602929-u-nato-vidznacili-visokij-riven-pidgotovki-ukrainskih-vijskovih-morakiv.html> (дата звернення: 18.10.2022).
61. У НАТО впевнені - Україна належним чином гарантує збереженість та облік зброї, яку отримує від союзників // LB.ua: Дорослий погляд на світ від 14 липня 2022 року. URL: https://lb.ua/world/2022/07/14/523166_nato_vpevneni_ukraina_nalezhnim.htm (дата звернення: 18.10.2022).
62. У НАТО назвали суму військової допомоги Україні за час війни з РФ - Йєнс Столтенберг // Слово і діло від 28 квітня 2022 року. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/28/novyna/suspilstvo/nato-nazvaly-sumu-vijskovoyi-dopomohy-ukrayini-chas-vijny-rf> (дата звернення: 18.10.2022).
63. Федоришина, О.О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу [Текст] / О.О. Федоришина // Ефективна економіка. – 2014. – Випуск № 4. – с. 158 –162.

64. Федуняк С.Г. Субрегіональні проекти в контексті розвитку Східного партнерства ЄС //Історико-політичні проблеми сучасного світу. Збірник наукових статей – Чернівці: ЧНУ, 2019. – Т.40. – с. 76 – 82. URL: <https://drive.google.com/file/d/17f1tpn6JRtChajnKeVJZMEwmmRqLuVHm/view> (дата звернення: 28.10.2022).
65. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 09.07.1997 // Верховна Рада України: документ 994_002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text (дата звернення: 18.10.2022).
- 66.«Хто інвестує у відновлення України, той інвестує у майбутнього члена ЄС» – Шольц // ZAXID.NET від 24 жовтня 2022 року. URL: https://zaxid.net/hto_investuye_u_vidnovlennya_ukrayini_toy_investuye_u_maybutnogo_chlena_ues_sholts_n1551686 (дата звернення: 22.10.2022).
- 67.Членство України в НАТО зміцнить позиції Альянсу – Єрмак // Укрінформ від 4 листопада 2022 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3607399-clenstvo-ukraini-v-nato-zmicnit-pozicii-alansu-ermak.html> (дата звернення: 20.10.2022).
68. Шольц назвав відбудову України «завданням покоління, виконання якого має розпочатися зараз» // Радіо Свобода від 25 жовтня 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sholc-vidbudova-ukrajiny/32099686.html> (дата звернення: 21.10.2022).
69. Що таке НАТО: критерії вступу в організацію та умови, за яких її члени реагують на напад // Vector від 21 березня 2022 року. URL: <https://vctr.media/ua/shho-take-nato-organizacziya-pivnichnoatlantychnogo-dogovoru-132477/> (дата звернення: 17.10.2022)
70. Як ЄС підтримує Україну: від санкцій до військової та гуманітарної допомоги // Конотоп-City від 16 березня 2022 року. URL: <https://konotop.city/articles/198770/yak-yes-pidtrimuye-ukrainu-vid-sankcij-do-vijskovoї-ta-gumanitarnoi-dopomogi> (дата звернення: 2.11.2022).

71. Action Plan on Human Rights and Democracy, 2020—2024 JOIN/2020/5, final.
URL:https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
72. Duda: Poland supports accelerated path of Ukraine's affiliation with EU // Interfax-Ukraine від 26 лютого 2022 року URL: <https://en.interfax.com.ua/news/general/802686.html> (дата звернення: 05.11.2022).
73. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/index_en (дата звернення: 17.10.2022)
74. EU – Ukraine. Making association work. URL: http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/EU_UA_ENG_WEB_final.pdf (дата звернення: 17.10.2022).
75. Kovryk-Tokar L., Pavliuk M. Ukraine-Russia-NATO relations in security context on post-soviet region (Part I. From the beginning of 1990s till middle 2000s) // Історико-політичні проблеми сучасного світу : збірник наук. статей. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. Т.29-30.
76. Nienke de Deugd Ukraine and NATO The Policy and Practice of Co-operating with the Euro-Atlantic Security Community URL: <https://cess.org/wp-content/uploads/2019/12/Harmonie-paper.nr-20.pdf> (дата звернення: 17.10.2022).
77. Nugent, Nigel (2017). The Government and Politics of the European Union 7th Edition.
78. Public support for Ukraine's Euro-Atlantic course: assessments and recommendations. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021-nato-eng.pdf> (дата звернення: 17.10.2022).
79. Sabine Saurugger : Theoretical Approaches to European Integration (The European Union Series, 78) 2014th Edition

80. Why NATO May Want Ukraine URL: [https://kse.ua/wp-content/uploads/2018/08/Khrystyna_180410_Why_NATO_Might_Want_Ukraine - Final_HCSS_version_Print-1.pdf](https://kse.ua/wp-content/uploads/2018/08/Khrystyna_180410_Why_NATO_Might_Want_Ukraine_-_Final_HCSS_version_Print-1.pdf) (дата звернення: 17.10.2022).
81. Wolczuk, K. (2019). “State building and European integration in Ukraine.” Eurasian Geography and Economics, 60(6).
82. Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours (COM(2003) 104 final). Brussels, 11.03.2003. P. 4.
83. 8 президентів держав ЄС виступили за прискорення вступу України до Євросоюзу // Європейська правда від 1 березня 2022 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/1/7134952/> (дата звернення: 17.10.2022).

Summary

European integration is based on a long history of ideological development and the need to unite European countries for common security and cooperation. The issue of European and Euro-Atlantic integration of Ukraine is the main foreign policy priority of the state, which is enshrined in the Constitution of Ukraine.

Cooperation with the EU and NATO opens new opportunities for the development and strengthening of Ukraine's position in the system of international relations, contributes to building a democratic and economically developed state in Europe. European and Euro-Atlantic integration is one of the means to protect the national interests of our state and territorial security.

Ukraine's integration into the EU and NATO is not a quick process, as there are many factors that impede and slow down the integration course. European integration of our country is hindered by both internal problems and external factors. After gaining independence in 1991, Ukraine began cooperation with the EU, but it should be noted that the process of creating mutually beneficial partnerships between Ukraine and the EU began much later and continues to this day.

The most important values of the European Union and the Euro-Atlantic Alliance are democracy and the rule of law. All member states of these organizations, as well as candidates for membership, are obliged to adhere to these values, as well as to promote prosperity on the European continent and maintain peace. Integration into the EU and NATO is a multi-stage and rather slow process that requires a lot of efforts from the government and citizens of the country.

The EU provides technical and financial support to Ukraine and grants to support the economy. Within the framework of European integration, institutional reforms have been carried out in the country to develop the state economy based on democratic principles and market priorities.

An important factor is also the geopolitical position of Ukraine, whose borders are located at the intersection of the strategic interests of the US-EU-Russia triangle. For the North Atlantic Alliance and the EU, the eastern Ukrainian border is a kind of dividing line that clearly separates the countries of Europe and Russia, while the Russian Federation regards the border in the west of Ukraine as a line of demarcation between the NATO and EU and the CIS countries (the Commonwealth of Independent States), which are under Russian influence. The advantageous territorial location of Ukraine is also explained by the fact that our country is the largest country in Europe and borders with four EU and NATO countries: Slovakia, Poland, Romania and Hungary.

Targeted fight against corruption is another important prospect for Ukraine on its way to the EU accession, as it is one of the conditions for the admission of new member states to the European community. An important factor in the realization of this ambitious goal should be the collective awareness of Ukrainian citizens that a legal and transparent system is the key to a strong and advanced country. An important step to control the transparency of the state apparatus was the introduction of the electronic declaration system in 2016. Implementation of the e-declaration system was one of the requirements to Ukraine from the EU.

One of the most important prospects for Ukraine's accession to the EU is military assistance. If starting from 2014, the assistance was mainly related to financing, at this stage, Ukraine can count on an increase in military assistance: procurement and supply of weapons. The allies also emphasize the need to provide Ukraine with more air defense systems, after the missile attacks carried out by Russian troops across the territory of our country, which led to huge destruction of infrastructure and human casualties.

Since the beginning of the Russian military invasion in February 2022, Ukraine has been working to strengthen cooperation with the EU and NATO, discussing the launch of an arms lend-lease program with both the United States and its EU countries. The arms deliveries are aimed at strengthening the military strength and capabilities of the Armed Forces of Ukraine, which is crucial for the protection of the territorial integrity and sovereignty of the state and the protection of civilians from the long-term Russian military aggression. Since the start of the invasion on 24 February, six military assistance packages have been approved for Ukraine with a total value of €3 billion.

The main advantages and prospects for Ukraine in the process of integration into the European community are the democratization of Ukraine, economic development and promotion of investments in the state, elimination of the shadow economy, strengthening the defense capabilities of the Armed Forces, guaranteeing the security and sovereignty of the state, protection of human rights, increasing the level of social protection of citizens, energy security, popularization of Ukrainian culture in the EU countries, implementation of reforms that will improve living standards in Ukraine and ensure the rule of law.

European integration is not only the main direction of Ukraine's international policy, it is also a conscious desire of citizens to become an important part of the European society.

Euro-Atlantic integration is also one of the components of Ukraine's foreign policy strategic development. The values of the Euro-Atlantic community, as well as the values of the EU are democratic principles, as well as ensuring international security. Since 2014, our country has undergone significant positive changes towards democratic values and important reforms in the security and defence sector. Over the almost 30-year history of cooperation between NATO and Ukraine, strong partnerships have been built and have gone through several stages of development. The bloody events of the Revolution of 2014, the outbreak of the war in Donbas and Russia's seizure of Crimea ushered in a new period in Ukraine's relations with

NATO, which significantly affected the course of state policy and public consciousness.

The prospect of modernizing and strengthening the military potential of the Armed Forces of Ukraine is also important for Ukraine. At the moment, NATO is the most powerful military bloc, whose members are the most economically and technologically developed countries, so access to the most modern military technologies and weapons is a great prospect for Ukraine.

At the moment, many steps have been taken in Ukraine for the democratic development of the country and strengthening interoperability with NATO:

- since 1997, the NATO-Ukraine Commission has been operating to develop and maintain partnership relations;

- the Mission of Ukraine to NATO has been operating since 1997, and the NATO Representation to Ukraine was opened in March 2016;

- On June 12, 2020, Ukraine joined the NATO Enhanced Opportunities Program.

As a result of the events of 2014, Ukraine's foreign policy was fully oriented towards the West, thus, in 2019, amendments were made to the Constitution, which enshrined Ukraine's strategic goal of EU and NATO membership. Since the beginning of Russian aggression against Ukraine in 2014, NATO has consistently shown support for the integrity of the Ukrainian state and respect for its territories. Following the illegal and criminal annexation of Crimea by Russian forces in 2014, NATO has strongly supported the reform of Ukraine's armed forces, including with equipment and financial support. In addition, NATO Allies have facilitated and provided military training for thousands of Ukrainian soldiers.

Allies agreed to assist Ukraine in transition from Soviet to modern NATO equipment, improve interoperability with NATO forces and further strengthen Ukraine's defence and security institutions. In the longer term, NATO countries are

ready to systematically support and facilitate financial assistance to Ukraine for its post-war reconstruction.

However, the rapid integration process is hampered by the weak economy of the country, as a result of which our state may become a burden for the European community, problems with the rule of law and ineffective fight against corruption in the country, slow implementation of planned reforms, the problem of territorial integrity, NATO's reluctance to engage in open warfare against Russia.

Most of the problems faced by Ukraine can be solved through democratic transformations and reforms, but the main problem is the war in the country, which affects the slowdown of Ukraine's development. External aggression of the Russian Federation and internal separatism impede Ukraine's full integration into the system of European values.